

Het cirkelmotief in het werk van Joris Ghekiere

Myrthe Moorkens

Bachelorpaper aangeboden binnen de opleiding
Bachelor in de Kunstwetenschappen.

Promotor prof. dr. Hilde Van Gelder

Academiejaar 2020-2021.

Samenvatting

In deze paper wordt het cirkelmotief binnen het oeuvre van Joris Ghekiere onderzocht. Als deelvraag wordt er ook gekeken naar parallellen tussen het cirkelmotief en het belang van muziek voor Joris Ghekiere. Het aantal geschriften over Ghekiere is zeer beperkt, de meeste zijn zeer specifiek en verschenen in tentoonstellingscatalogi. Deze paper wil een algemener beeld van Ghekiere schetsen, zonder een exhaustieve weergave van zijn oeuvre te zijn. Aan de hand van publicaties over Ghekiere en gesprekken met familieleden en kennissen werd getracht een algemeen beeld van zijn kunst te vormen. Verschillende elementen zijn typerend voor zijn beeldtaal; vormelijk zijn ambigue houding ten opzichte van figuratie en abstractie, zijn kleurgebruik en zijn schildersprocedé; inhoudelijk het recupereren van internetbeelden of beelden uit magazines, zijn voorliefde voor zich voortzettende systemen (als vertakkingen of woekering) en de verschillende lagen in zijn werk die de toeschouwer bewustmaken van diens kijken. Ook werd er geconcludeerd dat er inderdaad een gelijkenis is tussen Ghekieres cirkelmotief en muziek. Zijn interesse voor cyclische muziek kan parallel gezien worden aan het aspect van rotatie in zijn kunstwerken. Door zijn corpus van beelden met het cirkelmotief te analyseren, konden er verschillende clusters gevormd worden. Deze zijn: dégradés, tunnels, rotatie, woekerende bollen, organische bolvormen, 3D bollen, schijven en ellipsen, abstracte bollen op figuratief werk en kettingen. Daaruit konden twee overkoepelende aspecten afgeleid worden; namelijk rotatie en bolvormen.

Inhoud

Bibliografie.....	iv
1. Inleiding	1
2. Introductie in de beeldtaal van Joris Ghekiere	2
2.1. De vormentaal van Joris Ghekieres werk	2
2.2. De inhoud van Joris Ghekieres werk.....	3
3. Het cirkelmotief in het werk van Joris Ghekiere.....	6
3.1. Het cirkelmotief in het algemeen.....	6
3.2. Het cirkelmotief voor Joris Ghekiere	7
3.3. Reflecties over het cirkelmotief in het werk van Joris Ghekiere.....	8
3.3.1. De draaitafel	8
3.3.2. Muziek.....	9
3.4. Voorbeelden van werken met het cirkelmotief in het oeuvre van Joris Ghekiere.....	12
3.4.1. Dégradé	12
3.4.2. Tunnels	16
3.4.3. Rotatie	18
3.4.4. Woekerende bollen.....	20
3.4.5. Organische bolvormen	22
3.4.6. 3D bollen	24
3.4.7. Schijven en ellipsen.....	25
3.4.8. Abstracte bollen op figuratief werk.....	28
3.4.9. Kettingen	30
4. Besluit.....	32
Bijlagen	35
Lijst van afbeeldingen	36
Afbeeldingen	44

Bibliografie

Bronnen

Onuitgegeven bronnen

- Ghekiere, Abel. Gesprek over muziek voor Joris Ghekiere. Skype, 10 maart 2021.
- Henneman, Inge. Gesprek over het werk van Joris Ghekiere. Klein-Willebroek, 22 maart 2021.
- Henneman, Inge. ‘Mail over muziek voor Joris Ghekiere’, 11 maart 2021.
- Henneman, Inge. ‘Mail over Trofeeбал en kanofilm’, 19 april 2021.
- Joris aan het werk: videofragment. Klein-Willebroek, z.d.
- Vergaert, Frederik. ‘Mail over de Trofeeбал van Joris Ghekiere’, 2 juli 2021.

Werken

Artikels

- Van Gelder, Hilde. ‘Crushed Dreams’. *Janus*, nr. 16 (20040101): 67–71.

Boeken

- Biedermann, Hans. *Dictionary of Symbolism: Cultural Icons and the Meanings behind Them*. Meridian Books. New York (N.Y.): Meridian books, 1994.
- Charnier, Jean-François, A F, Yahya Abdullahi, en Mohamed Rashid Embi. ‘The Circle From East To west (abstract)’, 400, 2019.
- Danesi, Marcel. *Pi in Art and Architecture. Pi (π) in Nature, Art, and Culture*. Brill, 2020.
- Karmel, Pepe. *Abstracte kunst: een wereldgeschiedenis*. Zwolle: Uitgeverij WBOOKS, 2020.
- Vlieghe, Hans, Cyriel Stroo, en Hilde Van Gelder. *Vlaamse meesters: zes eeuwen schilderkunst*. Leuven : Zwolle: Davidsfonds ; Waanders, 2004.
- Westgeest, Helen. *Slow painting: contemplation and critique in the digital age*. London ; New York: Bloomsbury Visual Arts, 2020.

Onuitgegeven werken

- Vandenbempt, Emma. ‘Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere’. onuitg. master paper. KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019.

Catalogi

Tentoonstellingscatalogi

Jong talent. 23: Beniti Cornelis, Joris Ghekiere, Marc Hermans, Frank Wagemans. S.l: sn, 1984.

Ghekiere, Joris. *Joris Ghekiere: Gradient Dark.* Brugge: Cultuurcentrum Brugge, 2009.

Ghekiere, Joris. *Tomorrow: an exhibition at S.M.A.K. Ghent.* Gent: MER Paper Kunsthalle, 2015.

Maes, Frank. *Joris Ghekiere: MMV - MMVI.* Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2006.

Schaudies, Irène, Koen Leemans, Philippe Van Cauteren, Wim Van Mulders, en De Garage (Mechelen). *Joris Ghekiere California.* Mechelen: Cultuurcentrum, 2011.

Theys, Hans. *Maybe Tomorrow. Joris Ghekiere in Emergent: Bezoekersgids.* Veurne, 2020.

Vermeiren, Gerrit, en Hilde Van Gelder. *Joris Ghekiere CXVIII-IV.* Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004.

Internetadressen

Erfgoedinzicht.be. 'Untitled'. Geraadpleegd 2 april 2021.

[https://www.erfgoedinzicht.be/collecties/detail/fa663bcf-dcad-5067-92f3-47bc28b56874/media/92b85cda-8295-7da4-73cd-](https://www.erfgoedinzicht.be/collecties/detail/fa663bcf-dcad-5067-92f3-47bc28b56874/media/92b85cda-8295-7da4-73cd-1c5033a306fb?mode=detail&view=horizontal&q=Ghekiere&rows=1&page=9)

[1c5033a306fb?mode=detail&view=horizontal&q=Ghekiere&rows=1&page=9](https://www.erfgoedinzicht.be/collecties/detail/fa663bcf-dcad-5067-92f3-47bc28b56874/media/92b85cda-8295-7da4-73cd-1c5033a306fb?mode=detail&view=horizontal&q=Ghekiere&rows=1&page=9)

'Joris Ghekiere'. Geraadpleegd 12 mei 2021. <http://www.jorisghekiere.net/>

'Online Symbolism Dictionary'. Geraadpleegd 4 mei 2021.

<http://www.umich.edu/~umfandsf/symbolismproject/symbolism.html/>

1. Inleiding

Over Joris Ghekiere (1955-2016) zijn het aantal geschriften eerder beperkt in omvang. Door de jaren heen zijn er vooral teksten opgenomen in tentoonstellingscatalogi. In 2004 verscheen het boek *Vlaamse meesters: zes eeuwen schilderkunst*, waarin Ghekiere werd opgenomen in het derde deel, geschreven door professor Van Gelder.¹ Hierdoor werd hij in een bredere traditie geplaatst. In 2018-2019 schreef Emma Vandenbempt haar thesis *Het zand in de ogen van de woestijnzwerper* over Ghekieres werken op papier, een heel intiem onderdeel van zijn oeuvre.² De thesis is geen volledig overzicht van zijn tekeningen, maar biedt toch een breder inzicht in dat gedeelte van zijn oeuvre en zijn werk in het algemeen. In tegenstelling tot de eerder specifieke geschriften in tentoonstellingscatalogi, wordt er in die werken een meer omvattend beeld geschetst van Ghekiere. Deze paper wil daartoe bijdragen, zonder een exhaustieve weergave van zijn oeuvre na te streven. Hierbij zal de focus vooral liggen op de analyse van zijn schilderijen. Zijn werk zal bestudeerd worden vanuit een motief dat heel vaak terugkomt; de cirkel. Deze paper wil onderzoeken op welke manieren het cirkelmotief wederkeert in het werk van Joris Ghekiere. Andere motieven zullen niet behandeld worden. Ook zal er kort een reflectie gemaakt worden over het belang van muziek in het oeuvre van Ghekiere. Als deelvraag wordt onderzocht of er relaties zijn tussen het cirkelmotief en Ghekieres fascinatie voor muziek. Als dat zo is, welke parallellen zijn er dan te trekken? Dit onderzoek zal gevoerd worden met behulp van literatuur over Ghekiere, een analyse van zijn werken en gesprekken met familieleden en kennissen. Voor dit onderzoek werd samengewerkt met de *Joris Ghekiere Foundation*, waarbinnen het onderzoek naar de kunstenaar nog volop aan de gang is. Daarom zijn veel aspecten van onder andere de schildertechnieken, de herkomst en datering van werken nog niet uitgeklaard of in kaart gebracht en moet deze paper die ook schuldig blijven. De opbouw van de paper is als volgt: in een eerste gedeelte worden algemene kenmerken van Ghekieres beeldtaal onderzocht (hoofdstuk 2); vervolgens wordt gekeken naar het cirkelmotief (hoofdstuk 3): eerst in het algemeen en daarna voor Joris Ghekiere specifiek; ook worden er reflecties gemaakt over de draaitafel en muziek in verband met het cirkelmotief; als laatste worden voorbeelden van werken met het cirkelmotief geanalyseerd en verdeeld in clusters. Het oeuvre zal niet op een chronologische manier benaderd worden, maar thematisch worden bekeken.

¹ Hans Vlieghe, Cyriel Stroo, en Hilde Van Gelder, *Vlaamse meesters: zes eeuwen schilderkunst* (Leuven : Zwolle: Davidsfonds ; Waanders, 2004).

² Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerper. De werken op papier van Joris Ghekiere' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019).

2. Introductie in de beeldtaal van Joris Ghekiere

Joris Ghekiere wordt meestal besproken als schilder, hoewel zijn oeuvre veel breder is dan schilderijen alleen. Ook zou hijzelf de woorden ‘schilderij’ of ‘schilderen’ zo goed als nooit gebruikt hebben. In plaats daarvan zou hij de termen ‘werk’ of ‘object’ verkiezen.³ Zijn tentoonstellingen zijn altijd totaalconcepten en kunnen zelfs als installaties gezien worden (zie afb. 1). Ghekiere maakte onder meer zandcirkels, behangpapier, ‘levende schilderijen’ op de ruggen van asielzoekers⁴, een ‘kroonluchter’ van trofeeën met elektrische rotor, rasters op de grond of tegen ramen en hing polystyreen bollen in een notenboom. (Zie respectievelijk afb. 24-27, 48, 2, 46, 3, 34) Ook heeft hij meer dan 600 werken op papier gemaakt, die vanzelfsprekend een essentieel alsook een meer persoonlijk deel van zijn oeuvre uitmaken. Toch waren voor hem de schilderijen een belangrijker deel van zijn werk. Ze waren, in tegenstelling tot zijn tekeningen, een officieel deel van zijn oeuvre.⁵ Daarom kan er in deze paper, zonder al te groot schuldgevoel, vooral gefocust worden op de schilderijen van Joris Ghekiere.⁶

2.1. De vormentaal van Joris Ghekieres werk

In de schilderijen van Ghekiere zitten verschillende elementen die zijn beeldtaal karakteriseren. Vooreerst is dat zijn omgang met figuratie en abstractie. Hij maakte volledig abstracte werken, alsook geheel figuratieve. Daarbij is er in de figuratieve werken vaak een spanning tussen het afgebeelde en zijn achtergrond. De eerste suggereert vaak diepte en de laatste lijkt dit tegen te werken door zijn vlakheid. Daarnaast heeft hij ook schilderijen vervaardigd die zowel figuratief als abstract zijn. Vaak gaat het om cirkelvormen/vlakke vormen, die onbestemd boven/op het werk lijken te zweven. (zie bijv. afb. 57) Ghekiere verstoort met die spanning tussen abstract en figuratief de traditionele picturale ruimte. Hij laat de toeschouwer daardoor steeds intensief kijken en reflecteren over dat kijken.

Dat bewust laten kijken van de toeschouwer doet hij ook op een andere manier, namelijk door zijn kleurgebruik. Ghekieres schilderijen hebben vaak de impressie negatiefbeelden te zijn. Vele werken hebben een monochrome indruk, terwijl andere overspoeld worden door een divers kleurenpalet. (zie bijv. afb. 10 en 35) Het gebruik van vooral felle groene en paarse

³ Joris Ghekiere, *Joris Ghekiere: Gradient Dark* (Brugge: Cultuurcentrum Brugge, 2009), 18.

⁴ Hilde Van Gelder, ‘Crushed Dreams’, *Janus*, nr. 16 (20040101): 67–71.

⁵ Vandenbempt, ‘Het zand in de ogen van de woestijnzwerper. De werken op papier van Joris Ghekiere’, 77.

⁶ Voor meer bibliografische informatie: Vandenbempt, ‘Het zand in de ogen van de woestijnzwerper. De werken op papier van Joris Ghekiere’; ‘Joris Ghekiere’, geraadpleegd 12 mei 2021, <http://www.jorisghekiere.net/>; *Jong talent. 23: Beniti Cornelis, Joris Ghekiere, Marc Hermans, Frank Wagemans* (S.l.: sn, 1984).

kleuren in contrast met grijstinten zorgt tegelijkertijd voor een aangename schoonheid als voor een onbehaaglijk gevoel. Walter Swennen beschrijft Ghekieres gebruik van groen zelfs alsof het lijkt dat sommige schilderijen gloeien.⁷ Het kleurgebruik herinnert de toeschouwer eraan te kijken naar een schilderij, en niet naar een reëel object.

Een derde aspect dat de beeldtaal van Ghekiere kenmerkt is zijn schilderprocedé op zich. Hans Theys beschrijft de werken van Ghekiere als een pendelbeweging tussen het schilderen met penseel en de zoektocht om dezelfde uitwerking te bekomen met andere technieken.⁸ Ghekiere werkt vaak met gespoten verf met een verfpistool en schraapt lagen weg met een rubberen aftrekker om gewenste effecten te bekomen. Ook maakt hij rasters of andere sjablonen uit piepschuim om delen van zijn schilderijen af te dekken tijdens het aanbrengen van de lagen. Andere werken krijgen dan weer een blinkende harslaag. In zijn latere werk verlaat hij volledig de verfborstel en kiest hij voor gespoten verf. Elk schilderij heeft zijn eigen methode.⁹ In de *Cam Portraits* bijvoorbeeld, vertrekt hij van een donkere ondergrond, waarop hij een dégradé spuit. Daarna schraapt hij die bovenste laag weg op bepaalde plaatsen. Om specifieker te zijn: hoe donkerder de vlakken, hoe meer hij weggeschraapt heeft op die plaats. De tussentonen bekomt hij door met een borstel de delen van de bovenste laag terug over de onderste te strijken. Achteraf brengt hij nog laatste toetsen aan met spraypaint of een kwast.¹⁰ (zie afb. 4) Zo haalt hij zijn figuren bijna sculpterend uit de verschillende lagen verf. Met zijn typische beeldtaal qua abstractie/figuratie, kleurgebruik en techniek, doorbreekt Ghekiere de traditionele picturale ruimte en probeert zo de grens te verleggen van wat een schilderij kan zijn.

2.2. De inhoud van Joris Ghekieres werk

Naast vormelijke kenmerken, zijn er ook inhoudelijke elementen die Ghekiere typeren. De kijker moet in het achterhoofd houden dat het voor Ghekiere vooral ging om de esthetische beleving, niet om de representatie op zich. Voor Ghekiere ligt ook de nadruk op vorm, emotionele en persoonlijke interpretaties zijn minder interessant voor hem. De kijkervaring staat voorop, niet de interpretatie van het werk. Dit is merkbaar in de ‘onpersoonlijke’ schilderijstijl in zijn latere werk, waar hij de verfborstel verlaat voor het verfpistool.¹¹ Een

⁷ Hans Theys, *Maybe Tomorrow. Joris Ghekiere in Emergent: Bezoekersgids* (Veurne, 2020), 13.

⁸ Theys, 3–4.

⁹ Joris Ghekiere, *Tomorrow: an exhibition at S.M.A.K. Ghent* (Gent: MER Paper Kunsthal, 2015), 20.

¹⁰ Theys, *Maybe Tomorrow. Joris Ghekiere in Emergent: Bezoekersgids*, 8; ‘Untitled’, Erfgoedinzicht.be, geraadpleegd 2 april 2021, <https://www.erfgoedinzicht.be/collecties/detail/fa663bcf-dcad-5067-92f3-47bc28b56874/media/92b85cda-8295-7da4-73cd-1c5033a306fb?mode=detail&view=horizontal&q=Ghekiere&rows=1&page=9>.

¹¹ Vandenbempt, ‘Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere’, 40, 62–63, 65–66; Inge Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekiere, Klein-Willebroek, 22 maart 2021.

belangrijk aspect in zijn werk, zijn de ‘gerecupereerde’ beelden, zoals Gerrit Vermeiren ze noemt.¹² Ghekiere neemt onder andere beelden van het internet, uit reclameboekjes en renaissanceschilderijen, en onderwerpt ze aan zijn persoonlijke beeldtaal. Hij speelt op die manier met het verschil tussen realiteit en simulatie. Door het bewerken van beelden uit de werkelijkheid, creëert hij afstand.¹³ Door het verkennen van die beelden in zijn werk, stelt hij ze eveneens in vraag. Heel gekende voorbeelden zijn Ghekieres reeks *Cam Portraits* (zie bijv. afb. 11) en zijn schilderijen van bruidskapsels (zie bijv. afb. 10). Hij overschildert reclame van juwelen of gebruikt het als inspiratie voor grote doeken van ringen, horloges, halssnoeren en armbanden. (zie bijv. afb. 32) Het lijkt of hij onderzoekt hoe vrouwen verbeeld worden in advertenties of hoe ze weergegeven worden op internet. Die werken krijgen daardoor ook onontkomelijk een maatschappelijke laag. Uit renaissanceschilderijen haalt hij details, waar anderen over zouden kijken, en vormt ze om tot protagonist in zijn werken. Een voorbeeld hiervan is een struik die hij neemt uit *St. Jan de Doper in de woestijn* van Veneziano en centraal stelt als het onderwerp van zijn schilderij.¹⁴ (zie afb. 5) Andere veelvoorkomende onderwerpen zijn autowrakken, landschappen met bergen, Tiroolse kitsch en ‘snoepjes’.¹⁵ Ghekiere geeft zijn werken nooit een titel. Op die manier worden de toeschouwers minder beïnvloed in hun kijkervaring en is er ruimte voor verschillende waardevolle interpretaties.

Een volgend belangrijk inhoudelijk element is Ghekieres belangstelling voor zich voortzettende systemen. Die komen onder andere voor in de vorm van planten, rasters en cirkels.¹⁶ Die structuren zijn soms vertakkend en soms woekerend. Bomen en bloemen vormen vaak het onderwerp van zijn schilderijen, ze verbeelden schoonheid en vergankelijkheid. In *California* schreef Irene Schaudies een stuk gewijd aan deze planten: *De onbehaaglijke genoegens van planten die niet groen zijn*.¹⁷ De planten hebben woekerende besjes of verschijnen als een wirwar van vertakkend kruid over de schilderijen. (zie bijv. afb. 38 en 18) De rasters komen voor in verschillende vormen. Sommige vertakken vanuit het middelpunt, als een spinnenweb of een gebroken ruit. (zie afb. 15) Anderen lopen op een eerder gelijkmatige, geometrische manier over de werken. (zie afb. 14) Verder zijn er de repetitieve kettingen die als motiefjes in de werken liggen of de meer rhizomatisch, organisch aandoende vertakkingen. (zie afb. 61 en

¹² Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV* (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 2.

¹³ Ghekiere, *Tomorrow*, 19.

¹⁴ Vermeiren en Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*, 19.

¹⁵ Vandenbempt, ‘Het zand in de ogen van de woestijnzwerper. De werken op papier van Joris Ghekiere’, 62.

¹⁶ Theys, *Maybe Tomorrow. Joris Ghekiere in Emergent: Bezoekersgids*, 8.

¹⁷ Irène Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California* (Mechelen: Cultuurcentrum, 2011), 49–62.

13) De bollen in zijn schilderijen lijken soms op virussen of bacteriën, die zich woekierend vermenigvuldigen. Ook is voortzetting te zien in het oneindige uitdijen of juist het naar binnen keren van de concentrische *dégradés*. Op de verschijningen van de cirkelvorm zal in hoofdstuk 3 dieper ingegaan worden.

Ghekieres schilderijen bestaan naast letterlijke ook uit verschillende figuurlijke lagen, niet noodzakelijk in de zin van achterliggende betekenissen, maar als lagen die de toeschouwer bewustmaken van diens kijken. Je kunt zijn werk niet zien in een oogopslag, maar moet de tijd nemen om langzaam in die lagen binnen te dringen. De interpretatie van het werk is ondergeschikt aan de autonome esthetische ervaring, die hij steeds opzoekt. Bij Ghekier draait het niet om het *wat*, maar om het *hoe*. Hij wil de grenzen verleggen van hoe een schilderij kan zijn.¹⁸ Een onbedoelde spat verf wordt niet weggewist, maar op het doek gelaten als deel van het werk. De voorgrond lijkt de achtergrond te zijn en als je toch zeker bent van wat de achtergrond is, word je verrast wanneer de kunstenaar toelicht dat het de laatst aangebrachte laag is. Een werk kan vlak zijn en perspectief hebben op hetzelfde moment. Een landschap of een plant kan heel mooi en tegelijkertijd toch beangstigend zijn. Ghekier weet zijn kijkers steeds te boeien en gaat bewust opzoek naar de grootst mogelijke visuele impact. Zelf omschrijft hij het als volgt:

... In elk van mijn schilderijen vindt een soort van kanteling plaats. Ik toon een vorm van verleiding of ik probeer zelf een verleidelijk schilderij te maken, maar dan begint het beeld ineens te schuiven en dreigt het te verdwijnen in een donker gat. Ik heb het eens zo geformuleerd: 'Sommige beelden uit de ons omringende beeldenbank vallen in mijn werk stil en worden een soort van cruciale beelden, dicht bij de zenuw, waar de verleiding geënceneerd wordt, waar schoonheid overslaat in ijdelheid en waar echtheid geanimeerd wordt, heropgevoerd wordt.' ...¹⁹

¹⁸ Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekier.

¹⁹ Theys, *Maybe Tomorrow. Joris Ghekier in Emergent: Bezoekersgids*, 9.

3. Het cirkelmotief in het werk van Joris Ghekiere

3.1. Het cirkelmotief in het algemeen

De cirkel is misschien het belangrijkste en meest verspreide geometrische symbool. Het is een universeel symbool, dat sinds de oudste beschavingen wereldwijd werd gebruikt om ideeën te symboliseren. Voor het platonisme en neoplatonisme is de cirkel de ultieme en perfecte vorm. De cirkel kan gezien worden als onveranderlijk, zonder begin of einde, zonder richting. Het symboliseert de hemel en het spirituele. Het kan ook voorkomen in de vorm van een wiel, als door de cirkel spaken worden getrokken. Dan heeft het symbool geen permanente betekenis meer, maar een dynamische. Het wiel staat voor rotatie en het cyclische (bijvoorbeeld de cyclus van de vier seizoenen). Het Egyptische symbool voor eeuwigheid is een lijn die een cirkel probeert te vormen. De oud-Griekse tegenhanger daarvan is een slang die in zijn eigen staart bijt. Dood en wedergeboorte kunnen gesymboliseerd worden door concentrische cirkels of door spiralen. Zoals een voorwerp dat in het water wordt gegooid, zinkt men in de ‘wateren van de dood’. Concentrische cirkels worden ook gebruikt om de zodiac en kosmische sferen te verbeelden. Een cirkel met een punt in het midden, is het astronomische symbool voor de zon. Voor de alchemie was dat het symbool voor goud, ‘the solar metal’. Bij de christelijke iconografie wordt de nimbus vaak afgebeeld als een cirkel. Concentrische cirkels representeren hier Gods creatie. Ook in niet-westerse culturen is het cirkelmotief van belang. In culturen van de Native Americans is veel gebaseerd op het symbool van de cirkel, specifiek naar de banen van de zon en de maan. Zo zijn traditionele dansen in een cirkelvorm, maar ook nederzettingen werden in cirkelvorm geplaatst. In het boeddhisme staat de cirkel voor verlichting. De mandala’s worden gebruikt voor concentreren en meditatie. Ze representeren het eeuwige herhalen van entiteiten van de realiteit. Het Chinese yin-en-yangteken, symboliseert dualiteit en evenwicht in de kosmos. Ook wordt de cirkel gebruikt voor het Arabische cijfer nul, het staat voor potentieel, voor het embryo dat verder kan ontwikkelen.²⁰

Cirkels komen niet alleen voor in oude kunst of sacrale symbolen, maar hebben ook een nieuwe dimensie gekregen in abstracte kunst. Dat wordt mooi geïllustreerd door Pepe Karmel in zijn boek *Abstractie. Een wereldgeschiedenis*. Hij verdeelt daarin verschillende abstracte werken in vijf categorieën: lichamen, landschappen, kosmologie, architectuur en tekens en patronen. Hij

²⁰ Hans Biedermann, *Dictionary of Symbolism: Cultural Icons and the Meanings behind Them*, Meridian Books (New York (N.Y.): Meridian books, 1994), 70–71, 214–15, 378–79; ‘Online Symbolism Dictionary’, geraadpleegd 4 mei 2021, <http://www.umich.edu/~umfandsf/symbolismproject/symbolism.html/>; Jean-François Charnier e.a., ‘The Circle From East To west (abstract)’, 2019, 400; Marcel Danesi, *Pi in Art and Architecture, Pi (π) in Nature, Art, and Culture* (Brill, 2020), 67–74, https://doi.org/10.1163/9789004433397_004.

benadert de kunstgeschiedenis zo op een thematische manier in plaats van de gebruikelijke chronologische. Veel cirkelmotieven komen voor in het derde hoofdstuk over kosmologie, dat zelf nog verder is onderverdeeld in: omloopbanen, zonnen en planeten en sterrenkaarten. Zijn keuze daarvoor is allesbehalve vreemd. Zoals hierboven vermeld, wordt de cirkel in verschillende culturen symbool voor de kosmos. Karmel betreft hierbij ook de abstracte kunst die associaties oproepen met dat thema. Vele van Ghekieres werken sluiten sterk aan bij het gedeelte over zonnen en planeten. De auteur verwijst onder andere naar *Le Premier Disque* van Robert Delaunay (1885-1941), *Groep IX/SUW, De Zwaan nr. 17* van Hilma af Klint (1862-1944), *Einige Kreisen* van Kandinsky (1866-1944) en *Through the Flowers* van Judy Chicago (geboren in 1939).²¹

3.2. Het cirkelmotief voor Joris Ghekiere

De cirkel is een universeel symbool, herkenbaar in vele culturen doorheen de tijd, dat abstract en figuratief kan zijn. In het werk van Ghekiere heeft de cirkel geen vaste betekenis, maar het zou wel een meer specifieke betekenis kunnen hebben, namelijk het cyclische, de cirkel als vorm zonder begin of einde, als kosmische eenheid. Hij heeft veel gereisd door Azië, waar hij geïnteresseerd raakte in het belang van het cyclische tijdsverloop in verschillende culturen. Ook de plaats van de mens ten opzichte van dat geheel, wekte zijn belangstelling. De Tibetaanse kunst en muziek heeft hem enorm gefascineerd. Toch was hijzelf geen spiritueel persoon. Ghekiere stond, zoals Inge Henneman het verwoordt, visceraal in het leven, volgens een intuïtie, een energie. Die energie manifesteerde zich in primaire krachten van de natuur, zoals bergen en golven. In zijn kunst is de weerslag daarvan heel voelbaar in de vele indrukwekkende landschappen, die hij (tijdens zijn reizen) tekende en schilderde. Hij was geen spiritueel persoon, maar wel een wetenschappelijke geest, die zich verbond met de wereld. Die wetenschappelijke interesse uitte zich in bewondering voor planeten en sterren, cirkelvormen die ook voorkomen in zijn kunst. Planeten en sterren passen ook binnen de categorie 'kosmologie' van abstracte kunst door Pepe Karmel. (zie hierboven) Die wetenschappelijke interesse kan zelfs doorgetrokken worden naar een natuurkundige associatie, naar fysica. In zijn verschillende werken komen vormen voor die lijken op atomen of andere soorten deeltjes. Ook daarin is de cirkelvorm van belang. In een gesprek met Martin Germann, vertelt Ghekiere hoe hij in zijn latere werk zoekt naar de grens waar betekenis lijkt te verdwijnen. Hij wil niet-

²¹ Pepe Karmel, *Abstracte kunst: een wereldgeschiedenis* (Zwolle: Uitgeverij WBOOKS, 2020), 171–224; Danesi, *Pi in Art and Architecture*, 67–74.

zichtbare dingen en concepten visualiseren, zoals pixels, vibraties, microscopisch inzoomen of wetenschappelijke diagrammen.²²

De cirkel kan voor Joris Ghekiere dus verwijzen naar het cyclische, de kosmische eenheid en daarnaast ook naar wetenschappelijke fenomenen, zoals planeten en moleculen. Niet in alle werken zijn die thema's duidelijk te herkennen, wat ook de bedoeling is door zijn werken geen titels te geven en de inhoud een open kwestie te laten. De cirkel, en dan vooral de *dégradé*, kan gezien worden als het ineengevouwen conische, zoals Ulrich Loock beschrijft.²³ (zie hoofdstuk 3.4.1.) Er zijn gelijkenissen te vinden in de cirkels van Joris Ghekiere en andere kunstenaars, zoals de *Rotoreliefs* van Marcel Duchamp of de vele cirkels in de werken van Wassily Kandinsky. Ook onder andere Richard Longs, Anish Kapoor's en Jasper Johns' cirkels worden door Wim Van Mulders vergeleken met het werk van Ghekiere.²⁴ Zulke vergelijkingen zijn natuurlijk waardevol, maar zijn vaak niet zo bedoeld door Ghekiere zelf. Hij was weinig bezig met kunsthistorische referenties en plaatste zichzelf niet expliciet in tradities.²⁵ Om die reden is gekozen de vergelijkingen met andere kunstenaars niet verder uit te diepen in deze paper.

3.3. Reflecties over het cirkelmotief in het werk van Joris Ghekiere

Alvorens over te gaan naar een bespreking van werken met het cirkelmotief, zal eerst gereflecteerd worden over twee belangrijke elementen in verband met dat cirkelmotief; namelijk Ghekieres techniek van de draaitafel en zijn connecties met muziek.

3.3.1. De draaitafel

De cirkel is een heel belangrijk motief in het werk van Joris Ghekiere. Het sluimert op verschillende manieren in vele van zijn schilderijen. Belangrijke daarvan zijn de spiraalvorm en concentrische cirkels, gemaakt met een techniek die hij vaak gebruikte: de draaitafel. In zijn atelier plaatste hij zijn werken op die draaitafel op de grond. Hijzelf lag bovenop een zelfgemaakte constructie van planken op een tafel, stoel of schommel, zodat hij op enkele centimeters boven zijn paneel kwam te hangen. Met een verfpistool maakte Ghekiere dan langzaam een beweging van het midden van het paneel naar de buitenkant. Op die manier worden er concentrische cirkelvormen gemaakt die een *dégradé*-effect opleveren. Deze techniek gebruikte hij vaak als achtergrond voor zijn werken. Paradoxaal genoeg is dat vaak de laatste laag die hij aanbracht op het schilderij. Soms maakte Ghekiere een rastervorm uit

²² Ghekiere, *Tomorrow*, 19.

²³ Ghekiere, 22–24.

²⁴ Voor een uitgebreide vergelijking zie: Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California*, 21–46.

²⁵ Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekiere.

piepschuim die hij bovenop het paneel legde voor hij de verf met airbrush aanbracht. Ook schilderde hij soms eerst een dikke laag verf op een paneel, waarna hij met zijn vinger van binnen naar buiten een spiraalvorm maakte met behulp van de draaitafel. De draaitafel roteert vrij langzaam. Hierdoor lijkt het maken van zijn kunst bijna een soort performance, maar dan voor zichzelf in zijn atelier. Het langzaam tot stand komen van de cirkels en spiralen, de roterende beweging, zijn als een act. Het maken op zich wordt een deel van het kunstwerk. Ondanks dat het maakproces heel belangrijk is voor Ghekiere, is het nog steeds het eindresultaat dat primeert. Hij was heel streng voor zichzelf en streefde altijd het ultieme beeld na.²⁶

Ghekiere werkte heel fysiek, vanuit een soort energie, niet vanuit zijn hoofd. Hij had op voorhand wel een idee in gedachten, maar tijdens het maken zelf was hij overgeleverd aan het proces. Dan kon hij alleen maar daarop vertrouwen, op het esthetische en zichzelf, minder op het rationele denken. Daarom was schilderen voor hem zich op glad ijs begeven. In het dagelijkse leven kon Ghekiere zich heel goed oriënteren; hij was heel efficiënt en wist altijd waar hij was. Hij was een levend kompas, was steeds op zoek naar zijn plaats ten opzichte van de wereld. Ook was hij schaker, overzicht en controle houden was belangrijk voor hem. In het schilderen kon hij dat verlaten en bewust verloren geraken. Als reiziger vond hij het niet-georiënteerd zijn, het betreden van vreemd en ongekend gebied, veel interessanter. Hier vergelijkt hij zichzelf met een woestijnzwerfer, die verblind wordt door het zand in zijn ogen.²⁷ Het cirkelen en roteren kan tegelijkertijd als oriënteren en desoriënteren gezien worden. Rotatie is heel belangrijk in het oeuvre van Ghekiere. Naast de rotatie van de draaitafel, komt het ook voor in zijn zandcirkels, kanofilm en de kroonluchter van trofeeën. In hoofdstuk 3.4.3. zal dieper ingegaan worden op het gegeven van rotatie in het werk van Joris Ghekiere.

3.3.2. Muziek

Muziek was heel belangrijk voor Joris Ghekiere. Hij luisterde veel muziek, had een muziekprogramma op zijn pc waarmee hij voor zichzelf composities maakte en heeft zelfs instrumenten gebouwd. Ghekiere bouwde vooral trommels en snaarinstrumenten. Hij hield veel van cello en volgde muzieklessen met een zelfgemaakt exemplaar.²⁸ Door die grote belangstelling voor muziek, kan vermoed worden dat muziek ook een invloed heeft gehad op zijn werken. In deze paragraaf wordt onderzocht of er parallellen te trekken zijn tussen Ghekieres cirkelmotief en muziek.

²⁶ *Joris aan het werk: videofragment* (Klein-Willebroek, z.d.).

²⁷ Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekiere; Ghekiere, *Tomorrow*, 21.

²⁸ Inge Henneman, 'Mail over muziek voor Joris Ghekiere', 11 maart 2021.

Joris Ghekiere luisterde veel naar Indische muziek, flamenco en elektronische muziek. Hij heeft veel reizen gemaakt en heeft meerdere malen India bezocht. Ook heeft hij een jaar in Spanje gewoond. Zijn fascinatie voor die muziek is daarin terug te vinden. In zijn atelier luisterde hij via grote boxen waarop hij zijn iPod aansloot. De Indische muziek die hij luisterde was voornamelijk van Ravi Shankar en Shahid Parvez. Qua elektronische muziek beluisterde hij vooral *Squarepusher*, *Aphex Twin*, *µ-Ziq* en *Autechre*. Die instrumentale muziek is golvend en abstract. Dit soort cyclische en repetitieve muziek kan uren blijven opstaan, terwijl hij aan het werk is. De muziek is niet heel aanwezig, er komt zo goed als geen zang in voor en vraagt niet veel aandacht om te beluisteren. Op die manier zorgt de muziek voor een bepaalde stemming, een atmosfeer als achtergrond voor zijn werkproces.²⁹

In een gesprek met Hans Theys vertelde Ghekiere het volgende over *Squarepusher*:

*Onlangs woonde ik een concert van Squarepusher bij en plotseling begonnen er stroboscopische lichten te flikkeren in de richting van het publiek. Ik sloot mijn ogen en bleef een nazinderend licht zien. Hmm, dacht ik, dat is waar ik naar op zoek ben in mijn schilderijen: je luistert naar keiharde muziek en plotseling valt de muziek stil. De muziek blijft nazinderen en je probeert de klank vast te houden, terwijl je in een tunnel kijkt die je verblindt.*³⁰

Uit dit citaat kan afgeleid worden dat muziek inderdaad een grote invloed heeft op het werk van Ghekiere. Hij wil schilderijen maken die fysiek te ervaren zijn, die je kan beluisteren als een onbekende klank. Het visuele is maar één zintuig, zegt hij. In het werk van bijvoorbeeld een operazangeres, speelt voor hem ook een auditief element mee.³¹ Het nazinderen gebeurt in vele van zijn schilderijen. Ook het cyclische en repetitieve komt terug in zijn kunstwerken. Zeker de draaitafel kan parallel gezien worden met die muziek. Net als de muziek cirkelt zijn paneel rond en rond, en fungeert Ghekiere op die manier als Visuele DJ.

Naast het werken op muziek en het cyclische element, zijn er ook enkele concrete voorbeelden van werken waar een auditief gegeven inzit; zijn werken met megafoons of geluidsversterkers. Op *tekening 99* bijvoorbeeld, is een versterker in combinatie met een platenspeler te zien. (zie afb. 6) Het werk is gemaakt in zwarte inkt en is heel complex, met veel verschillende elementen. Wat de meeste aandacht trekt in het beeld is een ondersteboven zelfportret met een hertengewei.

²⁹ Abel Ghekiere, Gesprek over muziek voor Joris Ghekiere, Skype, 10 maart 2021; Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekiere.

³⁰ Theys, *Maybe Tomorrow. Joris Ghekiere in Emergent: Bezoekersgids*, 12.

³¹ Ghekiere, *Tomorrow*, 19.

Links van het zelfportret staat een lamp en rechts een platenspeler met versterker. De elementen lijken zich in een kamer te bevinden, want rechts is een muur met raam weergegeven. Achteraan is een berglandschap te zien, dat in tegenstelling tot de rest van de tekening kleur bevat. Onderaan is een opschrift toegevoegd: *Instinctive stand, april '91*.³² Het motief van de platenspeler kan ook vergeleken worden met de draaitafel. Wel beweegt de naald van buiten naar binnen, waar Ghekiere van binnen naar buiten werkt met de draaitafel.

Zoals eerder vermeld, had Ghekiere een enorme interesse in wetenschappelijke fenomenen. Hij wou niet-zichtbare dingen en concepten visualiseren, waaronder vibraties. Meer specifiek heeft hij sonore vibraties of meetrilsnaren willen verbeelden op een werk uit 2014.³³ (zie afb. 7) Dit is een tweede voorbeeld van een auditief gegeven in het werk van Ghekiere. Op het schilderij zijn verschillende verticale golven geschilderd in grijze tinten, blauw en bruin. De golven zijn gemaakt met een sjabloon. De schaduw zorgt ervoor dat de figuren niet volledig vlak zijn, maar een volume lijken te hebben. De vibraties zorgen ook voor een visueel spel van voorgrond en achtergrond. Voor de toeschouwer verschuift de voorgrond steeds, naarmate op welke golf die focust.

Buiten de visualisering van sonore snaren en versterkers in de voorgaande werken, heeft Ghekiere niet veel andere expliciete verwijzingen naar muziek of klank gemaakt in zijn werk. Over het algemeen deed hij dat eigenlijk niet, door onder andere zijn werken geen titel te geven. De esthetische ervaring van de toeschouwer wordt zo minder beïnvloed en een werk kan op die manier meerdere waardevolle interpretaties hebben. Juist om die reden kan ook in veel van zijn andere werken muziek gezien worden, hoewel hij dat misschien niet expliciet zo bedoeld heeft. In de volgende passages zal dieper ingegaan worden op concrete werken met het cirkelmotief en af en toe ook een link gemaakt worden naar muziek. Belangrijk is dat het daarbij gaat om interpretaties van de werken, niet automatisch om de intentie van de kunstenaar.

³² Voor een meer uitgebreide beschrijving en een extra voorbeeld van de platenspeler (dit keer in combinatie met een wereldbol) zie: Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere', 69–70.

³³ Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekiere.

3.4. Voorbeelden van werken met het cirkelmotief in het oeuvre van Joris Ghekiere

In het volgende deel van deze paper zal een selectie van enkele werken van Ghekiere besproken worden om een diepere analyse van het belang van het cirkelmotief in zijn oeuvre te maken. De opdeling die daarbij wordt gebruikt, is zeker niet de enige of de juiste. Ook is ze niet sluitend, omdat zijn werk allesbehalve statisch is en verschillende werken in meerdere clusters kunnen thuishoren. Dat wordt geïllustreerd in *bijlage 1*, een foto van het cureerwerk voorafgaand aan de clusters. De werken zijn hier in wolkvorm geordend, waardoor de samenhang tussen de individuele werken en de clusters veel ‘natuurlijker’ is dan in de vorm van een lineaire tekst. Een opdeling is steeds enigszins problematisch. Toch wordt er gekozen voor zo’n opdeling, omdat ze de mogelijkheid geeft een dieper inzicht in Ghekieres oeuvre te verkrijgen aan de hand van wederkerende elementen. Het cirkelmotief komt op verschillende manieren terug in zijn werk: in de vorm van dégradés, tunnels, rotatie, woekerende bollen, organische bolvormen, 3D bollen, schijven en ellipsen, zwevend boven figuratieve werken en in kettingvormen.

3.4.1. Dégradé

In de vorm van een concentrische dégradé komt het cirkelmotief het vaakst terug in het werk van Ghekiere. Meestal wordt dat gebruikt als achtergrond, maar het komt soms ook voor in zuivere vorm. Een uitstekend voorbeeld van zo’n zuivere dégradé was te zien in zijn solotentoonstelling *Tomorrow* in S.M.A.K. (2015), namelijk twee smaragdgroene muurschilderingen.³⁴ (zie afb. 8) Eerst testte hij het werk uit op een muur in de living van het huis in Klein-Willebroek.³⁵ De muurschilderingen lijken licht uit te stralen vanuit een onzichtbare kern, als een soort energetisch veld. Misschien is er zelfs geen kern, maar komt het licht uit het oneindige. Het werk wordt enkel begrensd aan de randen, waar de schilder is gestopt, maar je hebt niet veel verbeelding nodig om ook de buitenkant oneindig te zien uitdijen. Zelf beschrijft Ghekiere de ervaring die je krijgt door de concentrische dégradés als *een soort blindheid*, als een optische illusie waarop je niet kan focussen.³⁶ De dégradés kunnen gezien worden als verbeeldingen van licht, maar evengoed ook van geluid, die het effect opleveren zoals Ghekiere zelf beschreef in het citaat hierboven. Voor hem is de betekenis van de dégradés een open kwestie.³⁷ Ulrich Loock beschrijft het illusionistische karakter van de cirkel als verwijzing naar de schilderkunstige representatie in ‘De blindheid van de schilder’. De dégradés kunnen gezien worden als ineengeschoven conische vormen, meent hij. Enerzijds als

³⁴ Ghekiere, *Tomorrow*, 18.

³⁵ Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekiere.

³⁶ Theys, *Maybe Tomorrow. Joris Ghekiere in Emergent: Bezoekersgids*, 11–12.

³⁷ Ghekiere, *Tomorrow*, 18.

zichtkegel, de kegel van de waarneming en anderzijds als kegel van perspectief, kegel van de afbeelding. Beide kegels worden geneutraliseerd door Ghekiere, ze versmelten in elkaar op het doek waardoor ze elkaar opheffen. Hierdoor worden de beelden losgekoppeld van een vaste waarneming of voorwerp uit de realiteit, zegt Loock.³⁸ Ghekiere heeft ook zuivere dégradés op doek geschilderd, waarvan *afbeelding 9* een voorbeeld is. Hier is een kleurverloop in rode tinten te zien.

De dégradé komt ook vaak voor in portretten of in combinatie met rasters als (schijnbare) achtergrond. Dat is bijvoorbeeld het geval bij zijn weergaven van bruidskapsels (2008) en zijn *Cam Portraits* (2007). (zie afb 10 en 11) Zoals eerder vermeld, zijn de portretten uit de lagen verf geschraapt. Op *afbeelding 10* is een vrouw weergegeven langs achteren. De achterkant van haar hoofd en rechterwang, alsook haar ontblote schouders zijn zichtbaar. De focus ligt op haar mooie bruidskapsel, dat versierd is met parels. Het werk heeft een monochrome indruk. De schoonheid van de vrouw en het kapsel krijgt door de donkere tinten een onheilspellende werking. Misschien wil Ghekiere hiermee het beeld of de verbeelding van de vrouw bevragen. Van binnen naar buiten is een verloop van lichtgrijs naar dieppaars te zien in de vorm van een dégradé. Door de grote schaduw aan de linkerkant en de glans in het haar, lijkt de dégradé een grote spotlight die gericht is op het kapsel van de vrouw. Echter, rechts is er amper verschil tussen het vrouwenhoofd en de dégradé, waardoor de diepte die de schaduw suggereert tegengesproken wordt. Ook gaat haar rechterwang bijna op in de zijkant, daardoor is er geen duidelijke voorgrond of achtergrond in het schilderij. De dégradé kan dus tegelijkertijd als bovenlaag en als ondergrond gezien worden, het lijkt een aureool die maar niet kan kloppen. Dat geeft naast de puur esthetische ervaring ook een storende ervaring aan het werk.

Ook *afbeelding 11* is een portret met een dégradé. In dit geval gaat het om een van de *Cam Portraits*, afbeeldingen van dames voor hun webcam. Een dame is afgebeeld tot net onder de borst. Ze kijkt naar beneden en kromt haar schouders licht naar voren, ze lijkt verlegen. Net als in *afbeelding 10* gaat het hier om een monochroom werk, ditmaal in een groene tint. Dit portret is veel lichter en feller dan het vorige, de schildertoets is ietwat ruwer. De dégradé, die vanuit een witte kern naar een groene rand verschijnt, lijkt een schijnwerper op haar gezicht. Tegelijkertijd lijkt het licht ook langs de achterkant van de vrouw te komen, door de witte schijn op haar linkerschouder en de schaduwen aan de voorkant van haar armen.

³⁸ Ghekiere, 22–24.

Naast portretten heeft Ghekiere ook andere figuratieve werken gemaakt in combinatie met de dégradé als achtergrond. Een voorbeeld daarvan is een schilderij van een boom gemaakt in 2006. (zie afb. 12) Op het werk is een deel van de stam en de kale kruin van de boom te zien. Op de takken ligt een laag sneeuw. De achtergrond is een helderblauwe hemel, geschilderd door middel van een dégradé die van een witte kern naar een blauwe rand evolueert. Ook zijn er vreemde witte klodders verf op het werk aangebracht. Het zou smeltende sneeuw kunnen voorstellen die van de takken valt, toch lijken ze niet helemaal in het tafereel te passen. Ze zijn te groot om van de boom te vallen en ook de vorm doet raar aan, voor vallende sneeuw. Daarom lijken het wel foutjes, onopzettelijk gemorste verflodders. Toch moeten ze bewust aangebracht zijn, want ze hebben een duidelijke schaduw.

De dégradé wordt niet enkel gebruikt bij portretten en andere figuratieve voorstellingen, maar ook in werken met abstracte figuren, zoals rasters. Ghekiere combineert soms de techniek van de draaitafel met het gebruik van een rastersjabloon, een vaak optredend zich voortzettende systeem. Hij knutselt dat sjabloon ineen met staafjes piepschuim. Doordat die staafjes niet allemaal gelijk zitten, komt er op sommige plaatsen een beetje verf onder het sjabloon wanneer hij het overschildert met een verfpistool.³⁹ Daardoor hebben de rasters geen strakke, gelijkmatige werking. Dat effect is te zien in *afbeelding 13*. Een organisch rhizomatisch wit raster zet zich voort over een dégradé, die van licht roze naar donkergrijs verloopt. Op verschillende plaatsen is het vlekke effect te zien van de spraypaint, die onder het sjabloon is verstoven.

Een ander voorbeeld van de dégradé in combinatie met een rasterfiguur is te zien op *afbeelding 14*. Het netwerk is, in tegenstelling tot het vorige werk, niet organisch en heeft enkele ingekleurde vlakken in zwart, grijsblauw en rood. Het raster lijkt op een glas-in-loodraam. Het heeft een eerder geometrisch patroon waarvan de vluchtlijnen lopen naar een punt rechts buiten het schilderij, waardoor het werk perspectief krijgt. Je krijgt de ervaring niet recht naar het doek te kijken, maar schrijlings. Achter het raster zit een heldere dégradé met concentrische cirkels van geel naar oranje, wit en donkerder oranje. De dégradé brengt een effect van vlakheid teweeg. Wanneer er alleen op de dégradé gefocust wordt, lijkt het schilderij recht voor de toeschouwer te zijn gepositioneerd. Dit is volledig in contrast met de beleving die het raster veroorzaakt. Hier is goed voelbaar hoe Ghekiere de grenzen probeert te verleggen van wat een schilderij kan zijn.

³⁹ Theys, *Maybe Tomorrow. Joris Ghekiere in Emergent: Bezoekersgids*, 8.

In een laatste voorbeeld is een dégradé gecombineerd met een zwart raster dat vertakt vanuit één punt, zoals een spinnenweb of een gebroken raam. (zie afb. 15) De dégradé start in hetzelfde punt als het raster, vanuit een witte kleur naar geel, paars en grijs. Het lijkt op de vlekken die je ziet als je je ogen sluit, na te lang in de zon te hebben gestaard. Aan de randen van het werk zit een paarse omtrek, die een figuur uitsnijdt in het werk. De spaken van het raster buigen af in die paarse kleur, zoals een stok een knik lijkt te krijgen in water. Ook hier is het niet duidelijk wat voor- of achtergrond is; het raster, de figuur binnenin of de omtrek.

Naast gelijkmatige dégradés die te vinden zijn in de zuivere dégradés en die in combinatie met figuratieve of abstracte figuren, zijn er ook enkele die minder gelijkmatig over het werk verlopen. In plaats van de vlakke dégradé die een achtergrond of lichtbundel lijkt, heeft hij hier een meer prominente plaats in de ruimte. De dégradés laten volume en beweging uitschijnen en liggen duidelijker bovenop het afgebeelde. Het zijn golven of trillingen die zich vanuit een middelpunt voortzetten en stilaan afzwakken, zoals rimpelingen die ontstaan door het vallen van een druppel op een wateroppervlak.

Een eerste voorbeeld daarvan is een muurschildering die te bezichtigen was op de tentoonstelling *California* in De Garage in Mechelen (2012). (zie afb 16) Op het werk is een kring van een vijftal volksdancers in traditionele kostuums te zien, dansend voor een kiosk. Het hele werk baadt in rode tinten. Het middelpunt van de kring, is ook het punt waaruit de concentrische witte cirkels vertrekken en uitdijen naar de buitenkant. De dégradé is wit en fel in de kern, hoe meer naar de buitenkant hoe groter de afstand tussen de cirkels en hoe meer ze vervagen. De beweging en energie van de dansers lijkt te worden weerspiegeld in de golven van de dégradé. Misschien zijn de golven wel trillingen van muziek waarop ze dansen. Het is misschien niet de intentie geweest van Ghekiere om muziek te verbeelden aan de hand van een dégradé, toch is het niet zo vergezocht om die associatie te maken. Geluidsgolven, trillingen, muziek en beweging zijn fenomenen die de kunstenaar allemaal interesseerden.⁴⁰ Die verschijnselen kunnen gezien worden als een energie die uitgestraald wordt door middel van een dégradé. Tegelijkertijd zorgen ze ook voor de interessante esthetische beleving die afstand neemt van de realiteit.

Een tweede voorbeeld van een meer golvende dégradé, is een werk gemaakt in 2010. Daarop is een mensenmassa op de kunstbeurs *Art Basel* weergegeven in grijstinten. (zie afb 17) De mensen zijn zittend aan tafeltjes en rechtstaand afgebeeld door middel van een ruwere

⁴⁰ Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekiere.

schilderstijl. Op de achtergrond zijn de daken van tenten te zien. Rechts onderaan staat ART BASEL geschreven. Het werk heeft ook een tegenhanger: het vluchtelingenkamp in Patras, waar ook tenten op worden verbeeld, maar niet veel mensen op te bespeuren zijn. Beide beelden zijn gebaseerd op persfoto's. Het naast elkaar plaatsen van de werken verbeeldt dus de sociale zichtbaarheid van kunstliefhebbers en de onzichtbaarheid van vluchtelingengroepen in de samenleving.⁴¹ De werken representeren de gevolgen van de kapitalistische globalisering, schrijft Wim Van Mulders in *California*.⁴² Op het schilderij van Art Basel is een golvende dégradé geschilderd van wit met lichtroze en lichtgele tinten. Het zorgt voor extra beweging in het al levendige tafereel. Ook bij het vluchtelingenkamp is een dégradé te zien, maar die is subtieler en minder energiek.

3.4.2. Tunnels

Een volgende cluster van werken sluit sterk aan bij die van de dégradés, ze zijn namelijk ook gemaakt met de draaitafel. Hier wordt niet gewerkt met graduele overgangen, maar met concentrische cirkels in verschillende kleuren. Vaak wordt er vertrokken vanuit een lichtere kleur binnen naar een donkere buiten, maar het levert niet hetzelfde stralend effect op als bij de heldere dégradés. Bij deze werken is de inwerking toch enigszins anders. De dégradés geven een vlakke en rustige indruk, terwijl er bij deze werken meer sprake is van een gevoel van diepte en beweging. De concentrische cirkels lijken draaikolken of tunnels. In deze paper werd daarom gekozen die cluster 'tunnels' te noemen. Ook hiervan zijn werken gemaakt met figuratieve en abstracte motieven, voorbeelden van zuivere tunnels zijn niet gevonden tijdens dit onderzoek.

Een eerste voorbeeld is een schilderij gemaakt in 2005. (zie afb. 18) De tunnel vertrekt vanuit een witte cirkel met daarrond cirkels in blauw, geel en bordeaux. Aan de randen overheerst de blauwe kleur. Visueel levert dat een diepte-effect op, van buiten naar binnen. Op de voorgrond is een plantenmotief geschilderd, dat door zijn vlakheid in contrast is met het diepe van de tunnel. De planten zijn zwart gekleurd en hebben een gele gloed langs de omtrek, wat een soort schaduw effect oplevert. Die plantenmotieven zijn, zoals eerder vermeld, een van de veelvoorkomende zich voortzettende systemen die Ghekiere graag verbeeldt. Hier zijn het een soort kruiden met verschillende soorten bloemen, besjes en bladeren. Hier en daar zijn virusachtige figuurtjes geschilderd. Ook zijn er enkele vreemde elementen aanwezig tussen het kruid. Verschillende soldaatfiguren staan op de stengels, evenals netten of kooien en een auto

⁴¹ Helen Westgeest, *Slow painting: contemplation and critique in the digital age* (London ; New York: Bloomsbury Visual Arts, 2020), 26–27.

⁴² Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California*, 26.

waar een grote rookpluim uitkomt. De elementen in het plantenmotief verbeelden een oorlogstafereel, geschilderd naar beelden uit de krant. Ghekiere stelt zich misschien de vraag hoe oorlog wordt verbeeld in onze media, waardoor dit werk een maatschappelijke en politieke lading krijgt.⁴³

Op *afbeelding 19* is de tunnel ook gecombineerd met een plantenmotief en virusfiguurtjes. Hier is de tunnel voornamelijk geel met blauwe en rode vegen. De planten hebben felle rode, roze en blauwe bloemen in verschillende vormen. Aan de vertakkingen hangen veel ronde besjes in blauwtinten. De omtrek is omringd door een witte gloed. Door het midden kronkelt een lange stengel als een klimplant naar boven. In de kronkel is te zien dat het motief herhaald wordt, maar niet op een identieke manier. Ook links en rechts van de stengel zijn elementen te herkennen, bijvoorbeeld de bruine tulpachtige bloemen, die erop wijzen dat de stengel daar gekopieerd werd. Twee vreemde elementen zijn de zwarte oorlogshelikopter met een vangnet aan en de grijze bolletjes in de linkerbovenhoek onder de planten. In deze context kunnen de virusachtige figuurtjes gezien worden als bommen.⁴⁴ Net als in het vorige werk gaat het om gerecupereerde beelden uit kranten. Ook op dit schilderij is de diepte van de tunnel contrasterend tegenover het vlakke plantmotief.

In een laatste voorbeeld wordt de tunnel gecombineerd met een abstract motief, namelijk cirkels of bollen. (zie afb. 20) De meeste bollen zijn in een effe kleur: blauw, rood, groen, wit, geel en bruin. Eén bol is oranje en heeft een gelijkaardig effect van concentrische cirkels, zoals de tunnels. Uit de rode bol drupt een beetje verf. De figuren zweven in de tunnel op verschillende plaatsen. Wanneer je het werk vanop een afstand bekijkt, lijken de vormen vlak, maar als je dichterbij komt, is te zien dat er door kleine kleurverschillen toch een dieptedimensie gesuggereerd wordt. In dit voorbeeld is de tunnel, die een overwegend grijze kleur heeft, het duidelijkst. De bollen die worden afgebeeld werpen immers een schaduw op de schacht, waardoor ze mee in de diepte van het werk worden opgenomen. Ook hier speelt de verwarring tussen diepte en vlakheid, voorgrond en achtergrond.

Er zijn nog andere voorstellingen met concentrische cirkels, die niet helemaal thuishoren in de categorie van de tunneleffecten. Toch worden ze hier opgenomen om de complexiteit en verscheidenheid van het werk van Ghekiere te onderstrepen. Zijn werk valt niet zomaar op te

⁴³ Inge Henneman, 'Mail over het werk van Joris Ghekiere', 24 mei 2021.

⁴⁴ Henneman.

delen in eenduidige groepen. Het weglaten van werken die niet volledig in een categorie passen, zou dus een vertekend beeld geven van Ghekieres kunst.

Een voorbeeld van zo'n werk met concentrische cirkels is te zien op *afbeelding 21*. Op het doek is een lichte figuur te zien op een zwarte achtergrond. De figuur bestaat uit verschillende ronde vormen die tegen elkaar zijn geplakt, waardoor er een soort strak afgelijnde wolk ontstaat. De wolk is gemaakt uit witte, pastel roze, pastelgroene en gele concentrische cirkels. Waarschijnlijk heeft Ghekiere de figuur bekomen door eerst de concentrische cirkels te schilderen en die nadien af te dekken met een sjabloon, om er dan een zwarte laag over aan te brengen. Er zijn namelijk kleine streepjes zwarte verf te zien aan de zijanten van de figuur, die wijzen op het gebruik van een sjabloon.

Het tweede voorbeeld van een werk dat niet helemaal thuishoort bij de tunnels, maar wel gemaakt is met de draaitafel, komt uit een reeks gemaakt in 2013. (zie afb. 22) De werken bestaan allemaal uit een groen-zwarte achtergrond met daarop een L-vorm in blauw en wit. (zie afb. 23) In de achtergrond zijn concentrische cirkels gekrast. De vorm lijkt op die van jaarringen, zichtbaar in een omgezaagde boom. De L-vorm bestaat uit blauwe en witte strepen, die beurtelings op de voorgrond lijken te treden. De rechte vormen van de L zijn volledig het tegenovergestelde van de cirkelvormen die op de achtergrond te zien zijn.

3.4.3. Rotatie

De volgende groep van werken is aan de ene kant heel gelijkend met de werken gemaakt op de draaitafel en aan de andere kant totaal verschillend. Er is net als bij de draaitafel sprake van een langzaam proces van roteren om een effect van cirkels te bekomen, maar het grote verschil zit in de positie die Ghekiere inneemt. Bij de werken met de draaitafel laat hij de tafel roteren, terwijl hij zelf stil hangt op zijn stelling boven het doek. Voor de volgende werken is het Ghekiere zelf die ronddraait, niet het werk. Het gaat hier namelijk om cirkels gemaakt in het zand, door een stok of plank voortdurend rond een vast punt te draaien, zoals de wijzers van een klok. Ghekiere heeft cirkels gemaakt op stranden en in woestijnen, op verschillende plaatsen in de wereld.⁴⁵ (zie afb. 1 en 24 t.e.m. 27) Sommige cirkels zijn heel vlak (afb 25 en 27), andere hebben meer reliëf, (afb. 24 en 26) afhankelijk van de ondergrond en de vorm van de stok.

Een tweede punt waarop de zandcirkels erg verschillen met doeken op de draaitafel, is de tijdelijkheid van de figuren in het zand. De temporele dimensie van een cirkel die door wind en

⁴⁵ Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekiere; Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California*, 30.

water weggevaagd zal worden is een eigenschap die muziek ook heeft. Muziek is niet statisch, kan niet in een moment ervaren worden en heeft een begin en eindpunt.⁴⁶ De zandcirkels zijn door Wim Van Mulders beschreven in ‘De illusie van de postmoderne verklaring,’ *California*. Daarin vergelijkt hij het werk van Ghekiere met andere kunstenaars, waaronder Richard Long, Anish Kapoor's *My Red Homeland* en de *Device*-reeks van Jasper Johns.⁴⁷ Ook in *Tomorrow* komen de zandcirkels aan bod, namelijk in ‘Cirkelen rond een prooi’ door Martin Germann, waarvan de titel alleen al veelzeggend is. Germann suggereert hier een gelijkenis tussen de zandcirkels en de muurschilderingen voor de tentoonstelling in het SMAK. Ghekiere reageert daarop door te zeggen dat natuurlijk beide cirkels zijn, maar dat de eersten een tijdverdrijf op vakanties zijn en de laatsten een kunstwerk in een museum. Ook zegt hij dat de zandcirkels fysieke werken zijn, die makkelijk gelezen kunnen worden. De muurschilderingen daarentegen zijn voor Ghekiere abstracte werken, waarvan de betekenis een open kwestie is.⁴⁸

Een volgend werk waarin rotatie heel belangrijk is, is een video gefilmd vanuit een roterende kano. (zie afb. 28) Van Mulders merkte die parallel tussen de zandcirkels, schilderijen en kanofilm ook op in zijn tekst.⁴⁹ Ghekiere draait iets meer dan twintig minuten rondjes op de zeilvijver aan kasteel Den Bocht in Heindonk (Willebroek). Gedurende die tijdspanne ziet de kijker samen met Ghekiere de atmosfeer veranderen. De film is gemaakt bij valavond, waardoor er een ondergaande zon te zien is die door grijze wolken een gloed werpt op het rimpelende water en de oranje kano. De punt van de kano is steeds in zicht terwijl Joris Ghekiere de omgeving filmt. Ook staat de camera niet vast op de boot, waarschijnlijk houdt Ghekiere deze zelf vast. Af en toe wordt er in en uitgezoomd op de achtergrond. In het begin van de film flitst af en toe de schaduw voorbij van de peddelende Ghekiere. De kunstenaar draait aan een ongeveer constante snelheid rond zijn eigen as. Het heeft een duizelingwekkend, desoriënterend, bijna hypnotiserend effect, maar het kan ook gezien worden als oriënteren, als het ronddraaien van een kompas. Hier is Ghekiere zelf het middelpunt van zijn cirkels, in tegenstelling tot de zandcirkels waarbij hij langs de omtrek loopt. Bij de tentoonstelling van dit werk in Mechelen werd ook muziek afgespeeld. Dit werk is dus een belangrijk voorbeeld van een parallel tussen cirkels en muziek. De componist van het muziekstuk is Nils Van der

⁴⁶ Eigenlijk kan die vergelijking met muziek ook gelden voor zijn doeken, want die kunnen ook niet in een moment ervaren worden. De verschillende lagen van zijn werk, hebben tijd nodig om door te dringen.

⁴⁷ Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California*, 30.

⁴⁸ Ghekiere, *Tomorrow*, 18.

⁴⁹ Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California*, 25.

Plancken, een vriend van Ghekiere.⁵⁰ De muziek zelf is jammer genoeg niet teruggevonden tijdens dit onderzoek.

Ook zou de lichter van trofeeën gezien kunnen worden in functie van rotatie. Bij de tentoonstelling in Lokaal 01 in Breda (2005) werd de trofeebal namelijk zo geïnstalleerd dat hij kon roteren.⁵¹ In deze paper werd gekozen de trofeebal te behandelen in vergelijking met de discobal. (zie hoofdstuk 3.4.6)

3.4.4. Woekerende bollen

Het cirkelmotief komt voor in verschillende vormen binnen Ghekieres oeuvre. Naast het belang van rotatie in de schilderijen gemaakt met de draaitafel (de *dégradés* en tunnels), de kanofilm en de zandcirkels, maken bolvormen ook een belangrijk deel uit van Ghekieres werk. Ook die komen voor in verschillende gedaantes, abstract en figuratief. De bolvorm keert terug in organische of meer strakke vormen.

Een eerste vorm waarin de bol verschijnt zijn kleine, woekerende bolletjes. Er zijn schilderijen waar enkele bollen in voorkomen, maar er zijn ook werken die volledig bestaan uit gespoten stippen. In 2014 maakte Ghekiere een werk dat volledig bestaat uit bolletjes gespoten verf.⁵² (zie afb. 29) Waarschijnlijk is Ghekiere hier gestart met een gespoten ondergrond in bruin en blauw, waarvan aan de zijkanten nog delen te zien zijn. Daarop zijn stippen van gelijke grote aangebracht in blauwgroene tinten, rood en bruin, paarse tinten, wit, geel en zwart. Het is moeilijk om als toeschouwer alle kleuren tegelijkertijd te zien. Wanneer je focust op een enkele kleur, verdwijnen de andere meer naar de achtergrond. De zwarte stippen komen wel duidelijk op de voorgrond.

Een ander werk met gelijkaardige stippen is gemaakt in 2013. (zie afb. 30) Het aantal bolletjes en kleuren is sterk gereduceerd op dit schilderij. Op een lichtgrijze achtergrond zijn een dertigtal zwarte stippen van dezelfde grootte aangebracht. Onder elk zwart bolletje zit een blauw en een paars bolletje, in een lichtere, doorschijnende laag. Het lijkt alsof de zwarte stippen zweven en twee schaduwen hebben, waardoor er beweging komt in het doek. Doordat die schaduwen niet gelijk zijn, ontstaat de suggestie dat de bolletjes kriskras door elkaar bewegen, zoals moleculen in een gas.

⁵⁰ Henneman, 'Mail over het werk van Joris Ghekiere', 24 mei 2021.

⁵¹ Frederik Vergaert, 'Mail over de Trofeebal van Joris Ghekiere', 2 juli 2021.

⁵² Ghekiere, *Tomorrow*, 17.

Een laatste werk dat besproken zal worden met soortgelijke stippen, is een schilderij gemaakt op een polyesterplaat in 2002.⁵³ (zie afb. 31) Op het werk is een gezicht van een vrouw afgebeeld in een monochroom grijsgroene tint. Ze heeft schouderlang haar en draait haar hoofd lichtjes naar de rechterkant van het paneel. Over haar gezicht zijn zwarte, blauwe, rode, gele en groene bollen geschilderd, waardoor haar ogen, neus en mond gedeeltelijk bedekt zijn. De meeste van de bollen zijn ondoorzichtig, maar door twee rode bollen zijn haar lippen en haren te zien. De stippen lijken schijfjes zonder volume die voor het gezicht zweven en schaduwen werpen op het gezicht. De vlakheid van de abstracte schijfjes vormt een contrast met de diepte van het figuratieve gezicht.

Joris Ghekiere heeft meerdere werken gemaakt met overschilderde vrouwengezichten, vooral als gerecupereerde beelden. Naast de camgirls en de bruidskapsels, komen vrouwenportretten dus ook in deze vorm voor. *Afbeelding 32* is een voorbeeld van zo'n overschilderd beeld waar ook het cirkelmotief in terugkeert. Ghekiere heeft hier een blad uit een magazine met reclame voor parfum van *Giorgio Armani* bewerkt. Door het kiezen van dit beeld, laat Ghekiere de kijker nadenken over het beeld van de vrouw en haar voorstelling in advertenties. Het gezicht en de rechterhand van het model zijn overschilderd met groen. Haar ogen en mond zijn onbeschilderd gebleven, waardoor haar schoonheid nog steeds sprekend is. Op haar rechterwang en voorhoofd zijn in totaal drie bollen geschilderd; een bruine, een blauwe en een gele. De laatste twee hebben diepte gekregen, doordat er kleurverschil in is aangebracht. De bruine daarentegen lijkt eerder een schijf, omdat die geen kleurschakering heeft. De overschilderde gezichten en de gezichten met bollen op doen denken aan de collages van John Baldessari.

Afbeelding 33 is een studiozicht gemaakt in 2016. Hierop zijn vijf werken te zien die allemaal een cirkelmotief hebben. Rechts is een gelijkaardig werk te zien als *afbeelding 29*, bestaande uit in verschillende kleuren gespoten bolletjes. Op het middelste schilderij is een berg afgebeeld met gelijkaardige bolletjes als het bovengenoemde werk uit 2013. (zie afb. 30) Op de twee werken langs dat met de berg, zijn een rode en een zwarte zuivere dégradé te zien (zie 3.4.1). Verderop zal een werk gelijkaardig met het linkse schilderij op het studiozicht beschreven worden.

Naast de reeds vermelde schilderijen, heeft Ghekiere ook andere werken gemaakt met kleine bolletjes. Hij heeft in 2003 namelijk verschillende polystyreen bollen in een notenboom

⁵³ Vermeiren en Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*, 51.

gehangen. (zie afb. 34) Ondanks het een heel apart werk is binnen Ghekieres oeuvre, zijn er toch veel overeenkomsten. Het past namelijk volledig bij zijn schilderijen van besneeuwde bomen. De bolletjes kunnen dan gezien worden als sneeuwballen die in de boom hangen. Toch is die vergelijking niet helemaal tevredenstellend, want er hangen ook veel bollen onder de takken. Misschien hebben de bollen dan meer gemeen met de bessen die hij vaak aan zijn planten schildert. Ook is Ghekieres voorliefde voor zich voortzettende systemen te zien in dit werk. Hij koos een boom met heel veel kleine, warrige vertakkingen. Daarin continueert hij de voortzetting door middel van de woekerende bolletjes, die zich als een ziekte/parasiet over de boom lijken te vermenigvuldigen.

De woekerende bolvorm verschijnt niet alleen als kleine bolletjes. Dat is te zien op een werk uit 2015, waar verschillende grote bollen op elkaar gestapeld zijn. (zie afb. 35) De achtergrond bestaat uit strepen in verschillende kleuren die vanuit het midden naar buiten stralen. In het midden poppen de felgekleurde bollen op. Onderaan zitten grote bollen, daarboven worden ze kleiner en kleiner. Net als de bolletjes in de notenboom, lijken die zich volop te vermenigvuldigen. (zie afb. 34) Ze stapelen zich op, zwellen of woekeren uit het schilderij. De kleuren en vormen komen recht op de toeschouwer af, hoewel de bollen meer op vlakken lijken, zonder al te veel diepte. Ghekiere lijkt hier af te tasten of het mogelijk is ‘te veel’ in een beeld te steken.⁵⁴ Een gelijkaardig werk werd gemaakt in 2016. (zie afb. 36) Het bestaat ook uit gestapelde bollen, maar oogt veel rustiger doordat er geen strepen op de achtergrond staan en het werk monochroom blauw is. De bollen hebben een dégradé-effect, waardoor ze meer volume lijken te hebben dan in het vorige werk. Het linkse schilderij op de foto van de studio uit 2016 lijkt heel sterk op dit werk. (zie afb. 33) Ook het werk op *afbeelding 20*, dat in de cluster van de tunnels werd opgenomen, zijn woekerende bollen te zien. Dat beeld zou dus ook in dit deel kunnen thuishoren.

3.4.5. Organische bolvormen

Naast de vlakke, poppende bolletjes die woekeren, komt de bolvorm ook terug in organische vormen. Er wordt gekozen voor die term omdat de bollen door hun kleur en glans natuurlijker lijken dan andere bollen. Het gaat hier vaak om associaties met besjes, sneeuw, of cellen. Op *afbeelding 37* is een werk te zien uit 1999. Ook hier zijn bollen van verschillende grootte afgebeeld, maar het werk is toch heel anders dan de vorige. Hier hebben de bollen duidelijk een 3D-vorm en hangen ze als een organische figuur in elkaar. De bollen zijn bordeauxrood en

⁵⁴ Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekiere.

hebben een mooie glans. Op verschillende plaatsen zijn sporen verf te zien die langs het doek naar beneden lopen. Door de kleur en vorm doet de figuur denken aan een inwendig orgaan of groepjes cellen. Misschien is het een orgaan waar tumoren aan groeien. Die organische vorm en de kleur gelijken sterk op de bessen die Ghekiere vaak heeft geschilderd. Ook in de besjes kan woekering gezien worden.

Een werk waar het ‘orgaan’ heel sterk op lijkt, is te zien in *afbeelding 38*. In het midden is een bloem geschilderd, die bestaat uit een stengel met kleine ronde besjes, in een roze kleur. Sommige besjes zijn nog groen en moeten nog groeien en stapelen tot een volwaardige bol. De bessen hebben dezelfde glans als het ‘orgaan’. Op *afbeelding 39* is een plant met besjes te zien in combinatie met een blauwe dégradé. De stengel van de plant is grijs, de besjes hangen in groepjes aaneen en zijn donkerpaars. Aan de zijkanten zijn vlekke effecten toegevoegd, die soms ook te vinden zijn in zijn portretten.

Ook in het schilderij van een ring uit 2006, zijn organische glimmende roze bollen te zien, namelijk twee parels. (zie afb. 40) De ring zelf is natuurlijk ook een cirkelvorm en is waarschijnlijk een gerecupereerd beeld van het internet of uit een magazine. Aan de bovenkant van de ring is een rood, hobbelig oppervlak. Links en rechts zijn stukjes te zien van wat vermoedelijk andere ringen zijn. Ook hier druipen klodders verf naar beneden zoals bij het ‘orgaan’ en de boom met sneeuw. (zie afb. 37 en 12) De achtergrond bestaat uit een dégradé die van een roze kleur overgaat in rood. Daarop is een kettingpatroon van zeshoeken geschilderd in een grijze tint. Ghekiere heeft verschillende schilderijen gemaakt met kettingmotieven. Ze kunnen gezien worden als een soort van variaties op de rastervormen, met het grote verschil dat de rasters vaak organische vormen zijn, en de kettingmotieven juist heel voorspelbaar en artificieel zijn. Verderop zal dieper ingegaan worden op de kettingvormen, omdat Ghekiere hiervan ook enkele maakte met cirkelvormen. (zie 3.4.9)

In een schilderij van een landschap met bergen uit 2005, komen ook kleine bolletjes voor. (zie afb. 41) Het landschap is geschilderd in voornamelijk donkerpaarse en blauwe tinten. Door de gele accenten op de bergen heeft het werk geen monochrome indruk. Ghekiere heeft als natuurliefhebber veel werken met bergen en impressionante landschappen gemaakt, vooral tekeningen.⁵⁵ Bovenaan het werk zijn kleine bolletjes geschilderd die naar beneden lijken te vallen. In combinatie met een berglandschap, is de associatie met vallende sneeuw snel gelegd. Toch is dat voor de kijker geen bevredigend antwoord, want de bollen zijn rood en te perfect

⁵⁵ Vandenbempt, ‘Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere’, 37–38.

om op sneeuwvlokken te lijken. Rond de bollen zit een witte gloed, zoals die ook te zien is in de werken met het kruid en de tunnels. (zie afb. 18 en 19) De bolletjes hebben, mede door hun glans en kleur, meer gelijkenis met Ghekieres bessen. Het is heel makkelijk om zich stengels tussen de bolletjes in te beelden, die de figuur verandert in iets als uitgerekte druiventrossen. Ook in dit schilderij speelt Ghekiere met voorgrond en achtergrond. De rode bolletjes lijken zich namelijk niet in het landschap te bevinden, maar bovenop het werk te kleven, als een gordijn helemaal op de voorgrond.

3.4.6. 3D bollen

De volgende categorie bevat bollen en 3D vormen, zoals planeten en discoballen. De hierboven besproken notenboom met witte bolletjes en het ‘orgaan’, zouden hier ook kunnen thuishoren. (zie afb. 34 en 37) *Afbeelding 42* heeft qua bolvorm veel gemeen met die van het ‘orgaan’ en de bollen die geschilderd werden op de reclame van *Giorgio Armani*. (zie afb. 32) Op het schilderij zijn een tiental bollen te zien op een helderblauwe achtergrond. De bollen zijn van verschillende grootte en hebben verschillende kleuren. Een van de bollen is omringd door een schijf, waardoor die op een planeet met ringen lijkt. Daarnaast zweeft een soort pionvorm; de figuur heeft bovenaan een bol die verbonden is met een bredere schijf onderaan. De bollen steken erg af tegen de achtergrond, omdat ze veel donkerder zijn. De toeschouwer kijkt recht op de schaduwkant van de zwevende planeten. Op verschillende plaatsen druipt een streepje verf naar beneden, zoals op eerder aangehaalde werken ook al te zien was. Interessant is dat op de voortekening van dit werk ook verf van de bollen naar beneden druipt.⁵⁶

Een tweede werk waar bollen als planeten in verschijnen, is een fontein die in het gemeentelijk park van Kontich staat. (zie afb. 43) Het gaat hier dus om echte 3D-bollen, niet om de suggestie daarvan op een schilderij. De fontein bestaat uit twee aardbollen die op elkaar gestapeld zijn. Ze staan niet recht op elkaar, maar een beetje schuin. De fontein symboliseert een tweede aardbol die tegen de onze is gebotst. De mensheid kan die tweede aarde gebruiken als de originele is uitgeput.⁵⁷

Een volgend voorbeeld van een ruimtelijke bol, is een schilderij van een discobal uit 2013. (zie afb. 44) Met het afbeelden van een discobal, speelt ook een muzikale associatie mee. Toch is dit niet Ghekieres voornaamste reden om die discobal weer te geven. De bal bestaat uit kleine spiegelende mozaïektegeltjes die het licht vangen en reflecteren in alle richtingen. Ghekiere

⁵⁶ Vandenbempt, 52.

⁵⁷ Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekiere.

heeft hiervoor inspiratie gevonden in Tibetaanse tempels, waar bovenin een spiegelende metalen bal hangt. De symboliek daarachter is dat Boeddha via die bal heel de wereld kan zien. Het is als een oog dat geheel de wereld reflecteert en ziet.⁵⁸ In dit werk is dus enerzijds Ghekieres belangstelling voor de Tibetaanse cultuur en anderzijds zijn interesse voor wetenschap vervat. Het beeld bevat beweging, reflectie en duizeling.

Het ander werk met 3D bollen dat hier vermeld wordt, lijkt drie voetballen te verbeelden. (zie afb. 45) Eén bal is centraal afgebeeld, de andere twee, boven en onder, vallen gedeeltelijk weg aan de randen van het werk. De ballen zelf zijn geschilderd in grijstinten, maar de achtergrond is heel kleurrijk. Die bestaat namelijk uit groene, rode en gele strepen die van het midden naar buiten stralen, een beetje vergelijkbaar met de strepen in *afbeelding 35*.

Ghekieres voorliefde voor reflecties, zoals in de Tibetaanse metalen bal, is ook te zien in een sculptuur die heel gelijkend is met een discobal, namelijk zijn ‘kroonluchter’ van trofeeën. (zie afb. 46) Omdat het net als de fontein een sculptuur is, gaat het hier om een reëel 3D object, niet om de suggestie ervan. Het gaat om een eivormige figuur, die gemaakt is uit twee aan elkaar gekleefde halve trofeeën. Aan de bal zijn verschillende kleinere trofeeën bevestigd, voornamelijk in zilvertinten. De bovenkanten van de trofeeën zijn rond, waardoor ook hier het cirkelmotief terugkeert. De bal werd tentoongesteld in Lokaal 01 in Breda en werd bovendien zo geïnstalleerd dat er spots op gericht waren, waardoor het als een spiegelbal reflecties op de muren voortbracht.⁵⁹ Bovenaan is een ketting waarmee de bol aan het plafond bevestigd kan worden. In Breda werd de bal zo geïnstalleerd dat hij kon ronddraaien, wat de gelijkenis met een discobal nog meer vergroot.⁶⁰ Door de rotatie en de spot flikkert de bol in alle richtingen, net als de discobal en de Tibetaanse metalen bal, en zorgt voor een duizelend effect. De luchter en discoballen zijn ook te vergelijken met het roteren van de zandcirkels, draaitafel en de kanofilm. (zie hoofdstuk 3.4.3)

3.4.7. Schijven en ellipsen

De cirkel keert in Ghekieres werk regelmatig terug in de vorm van schijven, ellipsen of gekantelde cirkels. In de werken op papier komt deze vorm geregeld voor. Ook waren er al ellipsvormen te zien in een eerdergenoemd schilderij, namelijk *afbeelding 21*, een ‘wolk’ van

⁵⁸ Ghekier, *Tomorrow*, 18; Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekier.

⁵⁹ Vergaert, ‘Mail over de Trofeebal van Joris Ghekier’, 2 juli 2021.

⁶⁰ Vergaert.

concentrische cirkels op een zwarte achtergrond. Die wolk bestaat uit afzonderlijke ovale vormen, die tegen elkaar geplaatst zijn.

Diezelfde vormen zijn ook te zien op *afbeelding 47*, een abstract werk met blauwe, oranje en zwarte ronde figuren op een witte achtergrond. Onderaan en aan de linkerkant van het werk zijn zwarte cirkels en ellipsen, die op hun lange kant liggen. De zwarte figuren vormen samen een soort L-vorm in de linkeronderhoek van het schilderij en nemen ongeveer de helft in van het werk. De zwarte cirkelvormen doen denken aan de *dots* van Yayoi Kusama. Bovenaan is een groene smalle figuur aangebracht. In de rechterbovenhoek zijn drie zwarte ovalen afgebeeld met hun spitse kant naar onder. Wat het meest opvalt, zijn de blauwe en oranje cirkelvormen, die ongeveer in het midden staan. De blauwe vorm heeft een *dégradé*-effect van wit naar donkerblauw, vergelijkbaar met de bollen van *afbeelding 36*. Daarachter is een grotere oranje bol gespoten. Onderaan, over de ellipsen van de L-vorm, zit een vlekkelijke zwarte vorm met een oranje rand. Hier speelt een contrast tussen strak afgelijnde vormen langs de ene kant, en vormen met onscherpe randen en *dégradés* langs de andere kant.

Een volgend werk is een behangpapier met twee gespiegelde ellipsen, gescheiden door een streep. (zie afb. 48) Bij het behangen van de muur herhaalt dit patroon zich telkens. (zie afb. 49) De ellipsen zijn grijs en hebben langs één kant een zwarte rand, wat de indruk wekt dat het cirkelvormige schijven zijn die gedraaid werden. Ook zijn ze in het midden van de figuur donkerder grijs dan onderaan. De ellipsen zouden schijven kunnen zijn, spiegels bijvoorbeeld, maar ze kunnen evengoed als gaten worden ervaren. Door de lijn in het midden van de twee figuren en de manier waarop de schijven gedraaid zijn, lijken de ellipsen een paar te vormen met die op het papier ernaast, in plaats van met zijn tegenhanger op hetzelfde papier. De achtergrond is paars en tegengesteld aan de ellips verloopt de kleur van wit in het midden, naar donkerpaars onderaan en bovenaan.

In 2015 maakte Ghekiere een werk met vier schijven, die een gat hebben in het midden. (zie afb. 50) De achtergrond is grijs met concentrische cirkels, vergelijkbaar met *afbeelding 22*. De vier cirkelvormen hebben grijze, groene en paarse tinten en een glanzend effect, ze lijken wat op cd's. In tegenstelling tot de concentrische cirkels van de achtergrond, zijn de cd's opgebouwd uit rechte strepen die van het gat naar de rand van de figuur lopen. Van dit werk is een voorstudie op papier bewaard gebleven.⁶¹ Twee gelijkaardige figuren zijn zichtbaar op een

⁶¹ Voor meer informatie zie: Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere', 52–53.

schilderij uit 2016. (zie afb. 51) Ze lijken te zweven in een ruimte samen met verschillende gekleurde ovaalvormen. Dat komt doordat de achtergrond bestaat uit strepen die naar elkaar toelopen en zo de hoek van een ruimte lijken te vormen. De cd-vormen hebben een ruimtelijke vorm, maar de ovaalvormen zijn vlak, wat een vreemd effect oplevert in combinatie met de suggestie van perspectief in de achtergrond.

Ook in zijn tekeningen komen veel cirkelfiguren, waarvan vooral ovale vormen, voor. Een eerste voorbeeld is *Tekening 82*. (zie afb. 52) Op een geelgroene achtergrond zijn zes schijven geschilderd. De middelste en grootste is blauw gekleurd. De anderen hebben een lichte blauwe toets gekregen. Uit de ovaalvormen lopen straalvormen naar beneden. De schijven hebben een bruine rand en een schaduw gekregen, waardoor ze in de groengele ruimte lijken te zweven, als platte planeetjes, of als eilandjes van water in een zee van land. In de middelste schijf is op een heel gedetailleerde manier een speedboot met waterskiër afgebeeld. In de witte golven staat bijna onmerkbaar *un momento de grande felicità sentimentale* geschreven. Rechts op de voorgrond is een bruin paaltje weergegeven, waaraan ranken met zwarte besjes hangen. In dit werk treedt een interessant dialoog op tussen de abstractie van de schijven en de figuratie van het bootje en de paal.⁶²

Een volgend werk op papier met ovaalvormen is volledig abstract. (zie afb. 53) Het bestaat uit een oranje achtergrond met daarop negen ovaalvormen gekleefd. De ovaalvormen sluiten aan elkaar langs de smalle kant en vormen zo een soort kettingvorm van linksboven, naar rechtsonder en een stukje terug naar het midden. De eerste ovaalvorm van de ketting wordt afgesneden door de rand van het blad. Een andere ovaalvorm, de voorlaatste als de ketting gevolgd wordt, is in de lengte doorgesneden. De meeste ovaalvormen zijn grijsgekleurd in grove verfstrepen. Twee ovaalvormen zijn zwart, twee andere hebben een gele tint tussen de grijze verf. Het werk toont veel gelijkenis met Ghekieres schilderijen van kettingen en armbanden, maar ook met repetitieve patronen. Om die reden zou dit werk ook binnen de cluster van de kettingen kunnen thuishoren (zie hoofdstuk 3.4.9).⁶³ Opvallend blijft wel de gehalveerde voorlaatste ovaalvorm, die niet past bij de voorstelling van een halssnoer of repetitief patroon. Misschien kan hier een deel van het zon-maansymbool in gezien worden.⁶⁴

⁶² De tekening werd waarschijnlijk gemaakt wanneer Ghekieres in Isola Comacina verbleef, zie: Vandenbempt, 66.

⁶³ Vandenbempt, 66.

⁶⁴ Er is geen ruimte om alle aspecten van Ghekieres kunst te bespreken in deze paper. Er is besloten dit element niet te behandelen. Voor meer informatie over het zon-maansymbool zie: Vandenbempt, 38–39.

Tekening 391 is een zelfportret. (zie afb. 54) Het is een afdruk met zwarte verf van zijn volledige lichaam en linkerwang. Over de afdruk zijn vijf blauwe ovalen van verschillende groottes gekleefd. In de ovalen zijn met zwart verschillende vormen getekend, waardoor ze de indruk geven wereldbollen te zijn. In die zin is het werk vergelijkbaar met de fontein in Kontich, waarin eveneens meerdere aardbollen worden afgebeeld. Emma Vandenbempt ziet een gelijkenis met mandala's, die Ghekiere ook verbeeld heeft. Ze benadrukt daarboven zijn fysieke manier van werken, die in dit werk heel letterlijk genomen kan worden.⁶⁵ Ghekiere verbeeldt zichzelf hier op een heel kwetsbare manier. Mede de manier waarop, als afdruk, is onconventioneel als zelfportret. Hier rijst de vraag hoe hij naar zichzelf keek of waarom hij zich zo verbeeldt.

Een laatste werk op papier dat vermeld zal worden is *Tekening 29*. (zie afb. 55) De achtergrond is horizontaal verdeeld in twee gelijke delen. Het deel bovenaan is grijs-wit geverfd, het onderste deel is blauw met oranje. Het onderste gedeelte lijkt op een wateroppervlakte met aan de horizon oranje kleuren van de ondergaande zon. De bovenkant lijkt eerder neutraal. Over deze ondergrond zijn twee figuren getekend met houtskool, links een cirkel en rechts een ellipsvorm. De horizontale lijn van de achtergrond, snijdt niet recht door het middelpunt van de cirkel, bij de ovaal is dat wel ongeveer het geval. De cirkelvorm zou misschien als ondergaande zon gezien kunnen worden. De vormen hebben geen diepte en geven ook geen enkel figuratief aanknopingspunt, waardoor de voorstelling van een zon zeer onwaarschijnlijk is. Ook is het niet duidelijk wat de ellipsvorm dan zou moeten voorstellen. Het werk is dus puur abstract en vereenvoudigd, maar verwacht de toeschouwer wel door de gekozen kleuren.⁶⁶

3.4.8. Abstracte bollen op figuratief werk

Naast het element van rotatie, bollen en schijven, komt het cirkelmotief in het werk van Ghekiere ook voor als een abstract element in combinatie met een figuratief tafereel. In een eerste voorbeeld zijn de cirkels als zodanig niet abstract, maar ook niet realistisch. (zie afb. 56) Het gaat hier om een schilderij van een autowrak, een thema dat vaker voorkomt in het werk van Ghekiere. Het is geschilderd naar een nieuwsfoto van een uitgebrand autowrak, dit werk is dus ook een oorlogstafereel.⁶⁷ De auto bevindt zich op een felgroene ondergrond, het is niet duidelijk of het een wegdek, gras of water voorstelt. Tegen de zwarte hemel steken twee lantaarns af, die een geelgroen licht uitstralen. Het licht is verbeeld door middel van

⁶⁵ Vandenbempt, 73.

⁶⁶ Vandenbempt, 40.

⁶⁷ Henneman, Gesprek over het werk van Joris Ghekiere.

concentrische cirkels. In dit werk hebben de cirkels dus nog een duidelijke betekenis, namelijk het schijnsel van lantaarns.

Hetzelfde soort cirkels komt ook voor in twee schilderijen van schaatsers. (zie afb. 57 en 58) Hier hebben de cirkels geen duidelijke figuratieve betekenis. Op het eerste werk is een schaatser afgebeeld op één been en met gespreide armen. (zie afb. 57) Enkele mensen staan te kijken aan de rand van de schaatsbaan. Achteraan is een tribune afgebeeld, wat afgeleid kan worden uit de omhooglopende trap. Het schilderij bestaat vooral uit tinten blauw. Over de tribune zijn vier cirkels geschilderd met wit groen, paars en blauw. De kleuren zijn aangebracht in concentrische cirkels. Ze zijn vlak en lijken bovenop het werk gekleefd, waardoor ze niet lijken te passen in een tafereel met perspectief. Ook hebben ze geen schaduw, waarmee ze zich in de ruimte zouden kunnen plaatsen. De cirkels zijn een soort storend element in het schilderij, waar de toeschouwer geen vat op kan krijgen. Wel is het interessant dat het idee van cirkelen ook terugkomt in de pirouettes bij het kunstschaatsen.

Dat is nog duidelijker in het tweede schilderij met schaatsers. (zie afb 58) Hier zijn in het ijs sporen te zien die de cirkelende schaatsers hebben gemaakt. Ditmaal zijn er drie schaatsers afgebeeld in ongeveer dezelfde houding als op het vorige werk. Ze zijn voornamelijk in grijstinten geschilderd, wat sterk contrasteert met de rest van het tafereel, bestaande uit felgroen, paars en blauw. Er verschijnen zes concentrische cirkels en nu lijken ze wel aanwezig te zijn in het tafereel. Sommige zijn over de schaatsers weergegeven, maar er zijn ook cirkels die achter andere elementen zijn geplaatst. Als zeepbellen zweven ze in het rond tussen de schaatsers. Het werk heeft ook een dynamische *dégradé* die de beweging van de schaatsers versterkt, zoals bij de muurschildering van de volksdancers en het schilderij van *Art Basel*. (zie afb 16 en 17) Uit de lucht vallen witte en rode bolletjes. De witte vlekken lijken op sneeuwklonters (zie afb 34). De rode bolletjes tonen veel gelijkenis met die op het eerder vernoemde schilderij met de berg. (zie afb. 41) Soms hangen de bolletjes aan elkaar, waardoor ze op moleculen lijken. Over het werk zitten ook verticale en horizontale lijnen, die voor een tegenstelling met de cirkelvormen zorgen. Voor Ghekiere was schilderen zich begeven op glad ijs. Dat maakt de weergave van schaatsers extra interessant.

Een volgend schilderij met kleine cirkelvormen dat geanalyseerd zal worden, is te zien op *afbeelding 59*. De achtergrond is een *dégradé* die van roze naar donkerrood gaat. Op het tafereel zijn verschillende mensen weergegeven in donkere kleuren. Aan hun lichaamshoudingen te zien, zijn ze aan het dansen. Twee personen dragen een rok met daarop de reeds bekende cirkels in felle kleuren. De locatie waar de dansers zich bevinden, is niet duidelijk. Er zijn elementen

van een achtergrond weergegeven, maar die zijn niet helder genoeg om iets uit af te leiden. Misschien zijn het dichtgeklapte parasols en discolampen. De nadruk ligt alleszins meer op de dansers en hun kleurrijke rokken.

Als laatst is die vorm met de concentrische cirkels ook te zien op een schilderij van twee horloges. (zie afb. 60) Het gaat hier hoogstwaarschijnlijk om een gerecupereerd beeld uit een magazine of van het internet. Het schilderij is overwegend zwart. De horloges zijn niet goed zichtbaar, maar lijken in een schemerlicht weergegeven. Op de plaats waar een wijzerplaat zou zitten, is bij het bovenste horloge enkel een zwart vlak te zien. De wijzerplaat van het onderste horloge lijkt overschilderd met zware groene strepen, alsof het met een markeerstift ingekleurd is. Over het zwarte horloge zit gedeeltelijk een bol die bestaat uit witte, gele en paarse concentrische cirkels. Het lijkt of de cirkel licht geeft en zorgt voor de gloed op de horloges. De cirkelvorm kan ook teruggevonden worden in de vorm van de wijzerplaten en in de horlogebandjes.

3.4.9. Kettingen

Een laatste cluster waarin de cirkelvorm besproken wordt, betreft kettingen in verschillende vormen. Er zijn de repetitieve patronen, die vaker terugkeren in het werk van Ghekiere, bijvoorbeeld in het behangpapier. (zie afb. 48) Ze zijn heel anders dan zijn rhizomatische, organische rasters, omdat hier juist wel regelmaat in zit. (zie afb 13-15) Het eerste voorbeeld van zo'n ketting is te zien op *afbeelding 61*. De ketting bestaat uit rode schakels met een cirkelvorm, die in elkaar haken. De cirkels zijn dus een onderdeel van schakelingen, van een netwerk. De achtergrond heeft een heel subtiele geelgroene dégradé. Het rechte en de regelmaat van het doorlopende patroon, wordt tegengewerkt door het gezichtspunt waaruit het is geschilderd. De ketens lijken uit kikkerperspectief weergegeven. Het geeft de indruk dat er een foto is getrokken van het werk, maar de fotograaf niet recht voor het werk stond. Onderaan zijn de schakels groter dan bovenaan. Er ontstaat verwarring qua perspectief. Zo sluipt er een vervreemdend element in een anders heel voorspelbaar model.

Een ander werk met repetitief patroon is gemaakt in 2012. (zie afb. 62) Hier bestaat het patroon uit zwarte lijnen en is het enigszins eenvoudiger dan het vorige, omdat het gaat om een recht vlak, niet om ingewikkelde schakels. Het is een rastervorm van cirkels die links, rechts, boven en onder met een verbindingslijn aan een andere cirkel vasthangen. De achtergrond is lichtgrijs met enkele blauwe en roze toetsen. Ook hier is de kettingvorm niet recht weergegeven, maar vanuit een schuine hoek. De horizontale verbindingslijnen lopen van rechts naar links in het

schilderij. Het effect is een beetje zoals het schrijlingse zicht op de rasterfiguur op *afbeelding 14*.

Naast de repetitieve patronen, komen de kettingen ook voor in de vorm van kralenkettingen of schakels van juwelen. Een eerste voorbeeld is te zien op een atelierbeeld. (Zie afb. 63) Een ketting van witte polystyreen bollen hangt aan een zelfgemaakte kapstok tegen de muur. De bollen zijn vergelijkbaar met die in de notenboom. (zie afb. 34) De kapstok is gemaakt van hout en bestaat uit vier identieke krullen met twee zwarte bollen aan de uiteinden.

Op *afbeelding 64* is een witte kralenketting te zien op een zwarte achtergrond. De ketting bestaat uit negen grote parels met daartussen kleinere rechthoekige steentjes. Aan de middelste bol is een hangertje bevestigd. De uiteinden van de ketting bestaan uit twee slierten van ronde kralen die weer samenkomen aan het slotje. In de lijn met de kralenketting, kan ook gekeken worden naar andere juwelen die uit cirkelvormen bestaan. Eerder werden al een schilderij van een ring en een van horloges vermeld. (zie afb. 40 en 60) Ghekiere heeft meerdere werken gemaakt met juwelen, zoals een ander paar horloges, dit keer met een rechthoekige wijzerplaat en grote schakels. (zie afb. 65) In het schilderen van horloges zit onontkomelijk een verwijzing naar tijd of het cyclische vervat, waarvan het belang voor Ghekiere eerder al werd beschreven. Ook schilderde hij een werk met drie ringen, twee zilveren en een gouden, op een donkere achtergrond. (zie afb. 66) De ringen werpen een schaduw op het oppervlak waarop ze zijn neergezet. Door de hoek waaruit ze geschilderd zijn, lijken ze een beetje ovaal. Daardoor passen ze ook goed bij het bovenstaande thema van de schijven.

4. Besluit

In deze paper werd getracht een meer omvattend beeld van Joris Ghekiere als kunstenaar te schetsen, met voornaamste focus op het cirkelmotief. Daarbij lag de klemtoon vooral op schilderijen, omdat die het grootste deel van zijn oeuvre omvatten, maar er werd ook ruimte gemaakt voor andere werken. Ghekiere alleen als schilder beschouwen, zou namelijk een beeld schetsen dat tekortkomt.

Eerst werden enkele algemene kenmerken van Ghekieres beeldtaal beschreven in hoofdstuk 2. Vormelijk neemt hij een ambigue houding aan tussen figuratief en abstract. Hij kiest vaak voor felle kleuren, maar evengoed ook voor grijstinten en monochrome gehelen. Ook het hanteren van verschillende technieken om visuele effecten te bekomen, is typerend voor Ghekieres schilderprocedé. Zo gebruikt hij onder meer borstels, spraypaint, de techniek van afkrabben, sjablonen en collagetechnieken. Inhoudelijk maakt hij gebruik van gerecupereerde beelden van het internet of uit magazines. Ook heeft hij een voorliefde voor zich voortzettende systemen, in de vorm van onder andere rasters, planten en cirkels. Heel eigen aan de werken van Ghekiere is dat ze bestaan uit meerdere lagen, die tijd nodig hebben om tot de toeschouwer door te dringen. Hij speelt met de waarneming en streeft tegelijkertijd voor een esthetisch bevredigend resultaat. Die algemene kenmerken van Ghekieres vormentaal zijn ook terug te vinden in zijn werken met cirkelmotief.

Vervolgens werd het cirkelmotief verder uitgediept in hoofdstuk 3. Algemeen blijkt de cirkel veel verschillende betekenissen te hebben, zowel in de oude kunsten en sacrale symbolen, als in abstracte kunst. Voor Joris Ghekiere specifiek kan de cirkel verwijzen naar zijn interesse voor cyclische culturen. Ook zijn belangstelling voor natuur en wetenschap kan teruggevonden worden in de cirkelmotieven. Belangrijk is dat Ghekiere vooral een esthetische ervaring wil scheppen, niet een boodschap overbrengen door middel van zijn kunst. Verdere reflectie over het cirkelmotief voor Joris Ghekiere wezen op het belang van de draaitafel en muziek in zijn werk. De draaitafel gebruikte hij voor *dégradé*-effecten en vormen met concentrische cirkels. Zijn interesse voor muziek was zowel cultureel als wetenschappelijk. Hij beluisterde Indische muziek, flamenco en elektronische muziek, maar was ook geïnteresseerd in meetrilsnaren, golven en het zelf bouwen van instrumenten. Hiermee kan ook een antwoord op de deelvraag naar parallellen tussen het cirkelmotief en muziek geformuleerd worden. Zijn interesse voor het cyclische wordt gereflecteerd in de muziek die hij beluistert en in het roteren van de draaitafel. Ook werden er enkele werken aangehaald waar muziek of een ander auditief gegeven in zit. Muziek is hoogstwaarschijnlijk op een nog diepere manier vervat in het werk van Ghekiere.

Voor toekomstig onderzoek zou het daarom interessant zijn het werk uit een meer muziektheoretisch standpunt te bekijken. Ook zou het onderzoek uitgebreid kunnen worden naar andere visuele motieven, die ook het muzikale element omvatten.

Om te eindigen werden voorbeelden van werken aangehaald die het cirkelmotief bevatten. De verzamelde beelden werden gegroepeerd in clusters, zo kon geanalyseerd worden in welke vormen en technieken de cirkel terugkeert. Hierin wordt de onderzoeksvraag naar de manieren waarop het cirkelmotief terugkeert in Ghekieres werk beantwoord. De *eerste cluster* omvatte werken met dégradé. Die komen voor in zuivere vorm, maar ook als (schijnbare) achtergrond voor figuratieve taferelen, zoals portretten of abstracte figuren, bijvoorbeeld rasters. Ook was er een meer dynamische variant van de dégradé te onderscheiden. Die dégradé wordt gebruikt voor taferelen van bijvoorbeeld volksdansen, waardoor ze ook gelinkt kon worden met muziek. De *tweede cluster*, die van de tunnels, is gelijkaardig aan de eerste, omdat die werken ook met de draaitafel gemaakt worden. Ze komen voor in combinatie met kruidachtige planten en abstracte motieven. Er werden ook twee werken met concentrische cirkels die geen tunnels zijn opgenomen. Rotatie werd als *derde cluster* gekozen. Daarin horen de zandcirkels en de kanofilm thuis, maar ook de trofeebal zou erbij kunnen passen. Natuurlijk hebben de werken, gemaakt met de draaitafel, ook het aspect van rotatie in zich, waardoor de eerste drie clusters dat kenmerk gemeen hebben. Er kan besloten worden dat rotatie een belangrijk overkoepelend onderdeel is van het cirkelmotief in Ghekieres kunst.

In de *vierde cluster* kwam het cirkelmotief op een andere manier aan bod, namelijk in woekerende bollen. Uit de algemene kenmerken van Ghekierie bleek zijn interesse voor zich voortzettende structuren al duidelijk. Het is niet verwonderlijk dat die voortzetting ook terug te vinden is in zijn werken met bollen, waarin de voortzetting als woekering gezien kan worden. Enerzijds komt die terug in verschillende kleine bolletjes, en anderzijds in grote bollen die op elkaar stapelen. De *vijfde cluster* behandelde organische bolvormen. Hier hebben de bollen een soort natuurlijke glans, het omvat onder andere orgaanstructuren, sneeuw en besjes. In de *zesde cluster* werden 3D bollen ondergebracht. Een eerste verschijning daarvan zijn de planeetvormen, die soms duidelijk zijn, maar evengoed ook abstracte vormen kunnen zijn. Ook discoballen en voetballen horen thuis onder de 3D bollen, evenals letterlijke 3D vormen (sculpturen) zoals de trofeebal en de fontein. Cluster vier, vijf en zes hebben met elkaar gemeen dat ze allemaal bolvormen bevatten. Bolvormen zijn een tweede overkoepelend aspect van het cirkelmotief in het oeuvre van Ghekierie.

De *zevende cluster* bevatte schijven en ellipsen. Dat zijn geen letterlijke cirkelvormen, maar ze komen geregeld voor. Ook worden ze gerepresenteerd in verschillende technieken, zoals behangpapier, schilderijen en tekeningen. *Cluster acht* behandelde enkele figuratieve werken waarop een abstracte cirkelvorm is toegevoegd. De *laatste cluster* bevatte kettingvormen. Die komen voor in repetitieve patronen, maar ook in de betekenis van kralenkettingen en schakels. Deze laatste drie clusters bestaan telkens uit enkele specifieke werken, en gelden dus niet als overkoepelende cirkelmotieven. Toch illustreren ze goed in hoeveel gedaantes de cirkelvorm voorkomt in Ghekieres werk en zijn daarom ook even belangrijk.

Uit de analyse van die werken van Ghekiere blijkt hoe alomtegenwoordig het cirkelmotief is in zijn oeuvre. Het komt in veel verschillende vormen voor, maar ook in verschillende technieken (de draaitafel, sculpturen, tekeningen). Ook de algemene kenmerken van Ghekieres beeldtaal, komen terug in de werken met cirkelmotief. In deze paper is vanuit dat motief geprobeerd een beeld te schetsen van Joris Ghekiere als kunstenaar. In toekomstig onderzoek kan dat beeld verder uitgediept worden door ook andere motieven te onderzoeken in zijn schilderijen, sculpturen en tekeningen.

Bijlagen

Bijlage 1. 2021, Muur ter voorbereiding van de clusters. Foto auteur.

Lijst van afbeeldingen

Afb. 1. Joris Ghekiere, *Installatiezicht tentoonstelling California*, 2012. Mechelen, De Garage. Geraadpleegd op 8 maart 2020 via http://www.jorisghekiere.net/2011zaalzichtencalif/jg2011california-exhibition3_05.htm

Afb. 2. Joris Ghekiere, *Backpaintings*, 2004. Uit: Van Gelder, Hilde. "Crushed Dreams." *Janus* 16 (2004): 67-71.

Afb. 3. Joris Ghekiere, *Installatiezicht tentoonstelling*, 2005. Breda, LOKAAL 01. Geraadpleegd op 19 mei 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2005lokaal01/ghekiere2005-lokaal01nl-06.htm>

Afb. 4. Joris Ghekiere, *Schildertechniek*, 2007. Uit: PowerPointpresentatie voor lezing.

Afb. 5. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2002. Olie en polyurethaan op polyesterplaat. Private collectie. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 66.

Afb. 6. Joris Ghekiere, *Tekening 99*, 1990-1991. Verf op papier, 56 x 77 cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Emma Vandembemt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019).

Afb. 7. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2014. Olieverf op doek, 200cm x 115cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Joris Ghekiere, *Tomorrow: an exhibition at S.M.A.K. Ghent* ([Gent: MER Paper Kunsthalle, 2015), 16.

Dégradés

Afb. 8. Joris Ghekiere, *Installatiezicht tentoonstelling Tomorrow*, 2015. Gent, Stedelijk Museum voor Actuele Kunst. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/website%202015/smak1.01.htm>

Afb. 9. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2004. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Private collectie. Uit: Joris Ghekiere, *Joris Ghekiere: Gradient Dark* (Brugge: Cultuurcentrum Brugge, 2009), 19.

Afb. 10. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2008. Olieverf op doek, 120cm x 100cm. Kortrijk, Broelmuseum, inv. nr. MSK/1079. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2009DeBond/jg09debond_01.htm

Afb. 11. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2007. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Private collectie. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2007cam/jg07cam01.htm>

Afb. 12. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2006. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2006kag/jg06kag02.htm>

Afb. 13. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2008. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2009DeBond/jg09debond_03.htm

Afb. 14. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2008. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2009DeBond/jg09debond_11.htm

Afb. 15. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2009. Olieverf op doek, 80cm x 100cm. Kortrijk, Private collectie. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2010sequence1/jg09sequence1_01.htm

Afb. 16. Joris Ghekiere, *Muurschildering tentoonstelling California*, 2012. Mechelen, De Garage. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019).

Afb. 17. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2010. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Bewaarplaats onbekend. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2011calif/jg2011california8_05.htm

Tunnels

Afb. 18. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2005. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2005lokaal01/ghekiere2005-lokaal01nl-05.htm>

Afb. 19. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2003. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2003kag/jg03kag01.htm>

Afb. 20. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2003. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2003kag/jg03kag02.htm>

Afb. 21. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2006. Olieverf op doek, 200cm x 110cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2006kag/jg06kag03.htm>

Afb. 22. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2013. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2013/2013.6.htm>

Afb. 23. Joris Ghekiere, *Studioview 2013 Klein-Willebroek*, 2013. Geraadpleegd op 12 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2013/2013.5.htm>

Rotatie

Afb. 24. Joris Ghekiere, *zandcirkel*, jaartal onbekend. Plaats onbekend. Uit: Irène Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California* (Mechelen: Cultuurcentrum, 2011), 6.

Afb. 25. Joris Ghekiere, *zandcirkel*, jaartal onbekend. Plaats onbekend. Uit: Irène Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California* (Mechelen: Cultuurcentrum, 2011), 2.

Afb. 26. Joris Ghekiere, *zandcirkel*, jaartal onbekend. Plaats onbekend. Uit: Irène Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California* (Mechelen: Cultuurcentrum, 2011), 10.

Afb. 27. Joris Ghekiere, *zandcirkel*, jaartal onbekend. Plaats onbekend. Uit: Irène Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California* (Mechelen: Cultuurcentrum, 2011), 46.

Afb. 28. Joris Ghekiere, *kanofilm*, 2011. Heindonk, Hazewinkel. Uit: Irène Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California* (Mechelen: Cultuurcentrum, 2011), 40.

Woekerende bolvormen

Afb. 29. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2014. Olieverf op doek, 200cm x 115cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Joris Ghekiere, *Tomorrow: an exhibition at S.M.A.K. Ghent* ([Gent: MER Paper Kunsthalle, 2015), 17.

Afb. 30. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2013. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Joris Ghekiere, *Tomorrow: an exhibition at S.M.A.K. Ghent* ([Gent: MER Paper Kunsthalle, 2015), 4.

Afb. 31. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2002. Olieverf en polyurethaan op polyesterplaat, 135cm x 115cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 51.

Afb. 32. Joris Ghekiere, *Zonder titel (tekening 279)*, ca. 2001. Verf en collage op papier, 36cm x 30cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage Afbeeldingen)' (Leuven, KU Leuven Faculteit Letteren, 2019), 40.

Afb. 33. Joris Ghekiere, *Studioview 2016 Klein-Willebroek*, 2016. Geraadpleegd op 12 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2016/painting2016-02.htm>

Afb. 34. Joris Ghekiere, *polystyreen bollen in een notenboom* [detail], 2003. Aarschot. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 26-27.

Afb. 35. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2015. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Joris Ghekiere, *Tomorrow: an exhibition at S.M.A.K. Ghent* ([Gent: MER Paper Kunsthalle, 2015), 28.

Afb. 36. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2016. Olieverf op doek, 180 x 150 cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2016/painting2016-04.htm>

Organische bolvormen

Afb. 37. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 1999. Polyurethaan op MDF, 120cm x 100cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 47.

Afb. 38. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2002. Olie en polyurethaan op polyesterplaat, 120cm x 100cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 64.

Afb. 39. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2006. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2006kag/jg06kag06.htm>

Afb. 40. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2006. Olieverf op doek, 120cm x 100cm. Bewaarplaats onbekend. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2006kag/jg06kag05.htm>

Afb. 41. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2005. Olieverf op doek, 160cm x 200cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2005works/jg2005works_04.htm

3D bollen

Afb. 42. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2000. Polyurethaan op MDF, 120cm x 180cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019), 23.

Afb. 43. Joris Ghekiere, *Fontein*, 2000. Polyester, inox, beton, 600cm diameter. Kontich, gemeentelijk park. Foto auteur.

Afb. 44. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2013. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Klein-Willebroek, private collectie. Uit: Joris Ghekiere, *Tomorrow: an exhibition at S.M.A.K. Ghent* ([Gent: MER Paper Kunsthalle, 2015), 19.

Afb. 45. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2002. Olie en polyurethaan op polyesterplaat, 145cm x 115cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 65.

Afb. 46. Joris Ghekiere, *Zonder titel*. 2005. Trofeeën, elektrische rotor, diameter 1m. Klein-Willebroek. Uit: Maes, Frank. Joris Ghekiere: MMV - MMVI. Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2006, backcover.

Schijven en ellipsen

Afb. 47. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2016. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Gent, Kristof De Clercq gallery. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2016/painting2016-03.htm>

Afb. 48. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2004. Behangpapier, variabele dimensies. Geraadpleegd op 19 april 2020 via <http://www.jorisghekiere.net/2004transit/jg04transit03.htm>

Afb. 49. Joris Ghekiere, *Installatiezicht tentoonstelling TOMORROW*, 2015. Gent, Stedelijk Museum voor Actuele Kunst. Geraadpleegd op 5 mei 2021 via: <http://www.jorisghekiere.net/website%202015/smak4.01.htm>

Afb. 50. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2015. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Gent, Stedelijk Museum voor Actuele Kunst. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/website%202015/smak5.02.htm>

Afb. 51. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2016. Olieverf op doek, 300cm x 200cm. Toledo, Colección Roberto Polo - centro de arte moderno e contemporáneo. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2016/painting2016-01.htm>

Afb. 52. Joris Ghekiere, *Tekening 82*, ca. 1997. Verf op papier, 60 x 100 cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerper. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019), 34.

Afb. 53. Joris Ghekiere, *Tekening 276*, sd. Verf en collage op papier, 21 x 27 cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerper. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019), 34.

Afb. 54. Joris Ghekiere, *Tekening 391*, ca. 1996. Verf en collage op papier, 175 x 69 cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerper. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019), 40.

Afb. 55. Joris Ghekiere, *Tekening 29*, 1990-91. Verf en houtskool op papier, 57 x 76 cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerper. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019), 13.

Abstracte bollen op figuratief werk

Afb. 56. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2004. Olieverf op polyester, afmetingen onbekend. Bewaarplaats onbekend. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <https://www.transit.be/artists/JorisGhekiere/JorisGhekiere.php>

Afb. 57. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2005. Olieverf op doek, 160cm x 200cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2005works/jg2005works_01.htm

Afb. 58. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2005. Olieverf op doek, 160cm x 200cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2005works/jg2005works_02.htm

Afb. 59. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2005. Olieverf op doek, 160cm x 200cm. Berlijn, private collectie. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2005lokaal01/ghekiere2005-lokaal01nl-01.htm>

Afb. 60. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2005. Olieverf op doek, 160cm x 200cm. Bewaarplaats onbekend. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2005lokaal01/ghekiere2005-lokaal01nl-04.htm>

Kettingen

Afb. 61. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2008. Olieverf op doek, 120cm x 60cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Joris Ghekiere, *Joris Ghekiere: Gradient Dark* (Brugge: Cultuurcentrum Brugge, 2009), 41.

Afb. 62. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2012. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Bewaarplaats onbekend. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <https://www.transit.be/artists/JorisGhekiere/JorisGhekiere.php>

Afb. 63. Joris Ghekiere, *Atelierbeeld*, 2004. Hout, polystyreen, digitale print. Klein-Willebroek. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 78.

Afb. 64. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 1998. Polyurethaan op doek, 120cm x 100cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 46.

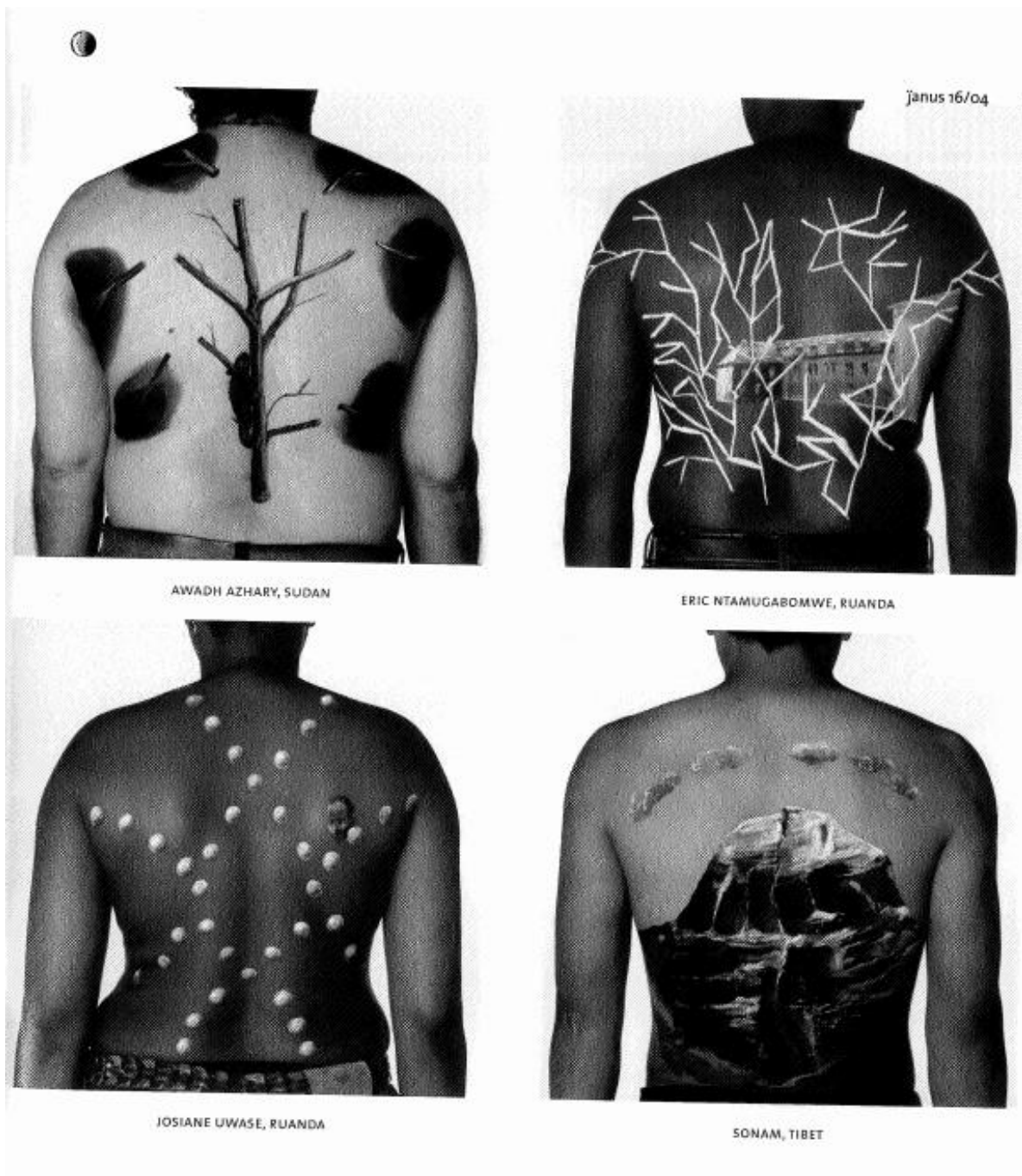
Afb. 65. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 1998. Olieverf en polyurethaan op doek, 120cm x 100cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april via:
<http://www.jorisghekiere.net/1999/jg99-01.htm>

Afb. 66. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2001. Olie en polyurethaan op doek, 120cm x 100cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 55.

Afbeeldingen

Afb. 1. Joris Ghekiere, *Installatiezicht tentoonstelling California*, 2012. Mechelen, De Garage. Geraadpleegd op 8 maart 2020 via http://www.jorisghekiere.net/2011zaalzichtencalif/jg2011california-exhibition3_05.htm

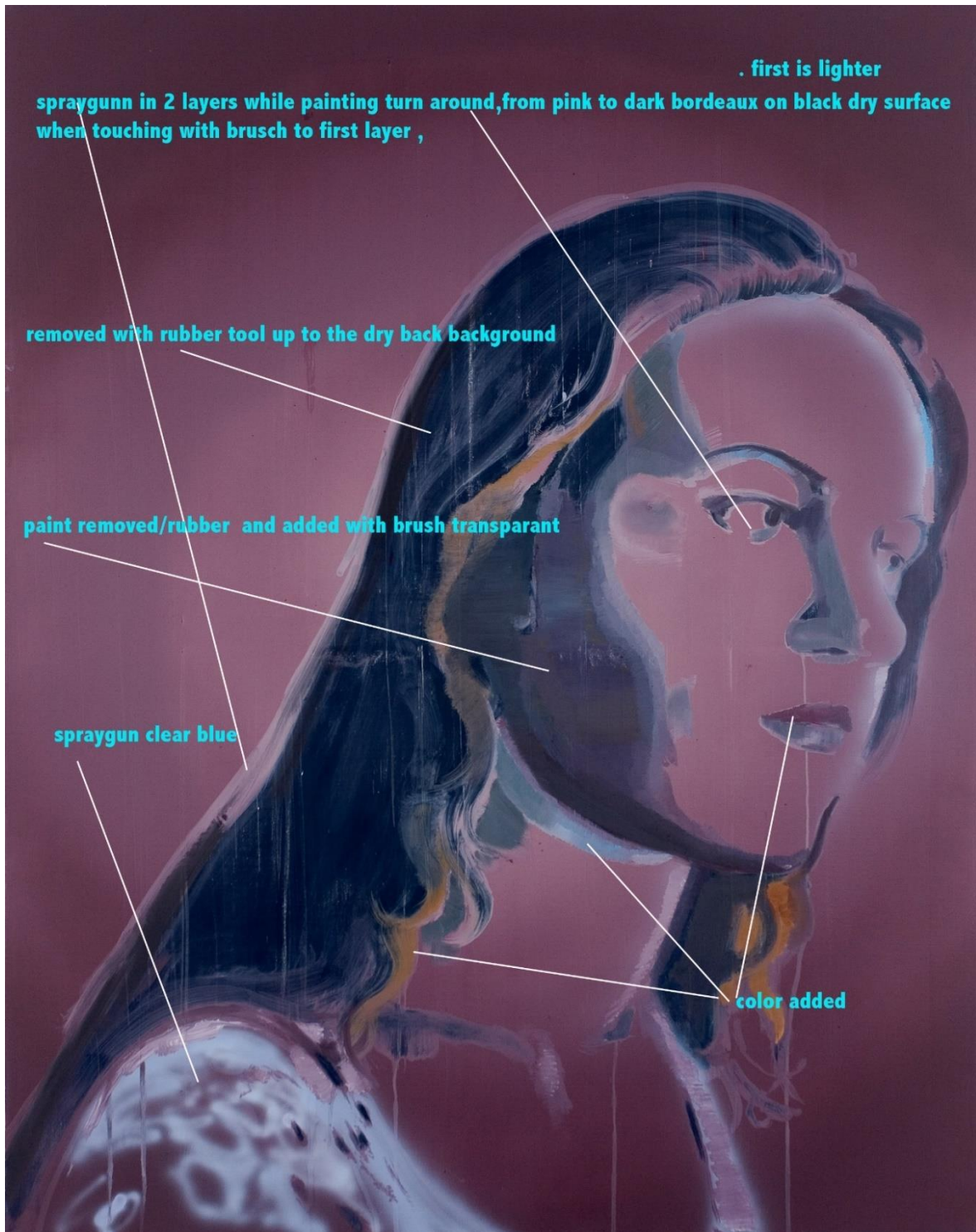

Afb. 2. Joris Ghekiere, *Backpaintings*, 2004. Uit: Van Gelder, Hilde. "Crushed Dreams." *Janus* 16 (2004): 67-71.

Afb. 3. Joris Ghekiere, *Installatiezicht tentoonstelling*, 2005. Breda, LOKAAL 01.

Geraadpleegd op 19 mei 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2005lokaal01/ghekiere2005-lokaal01nl-06.htm>

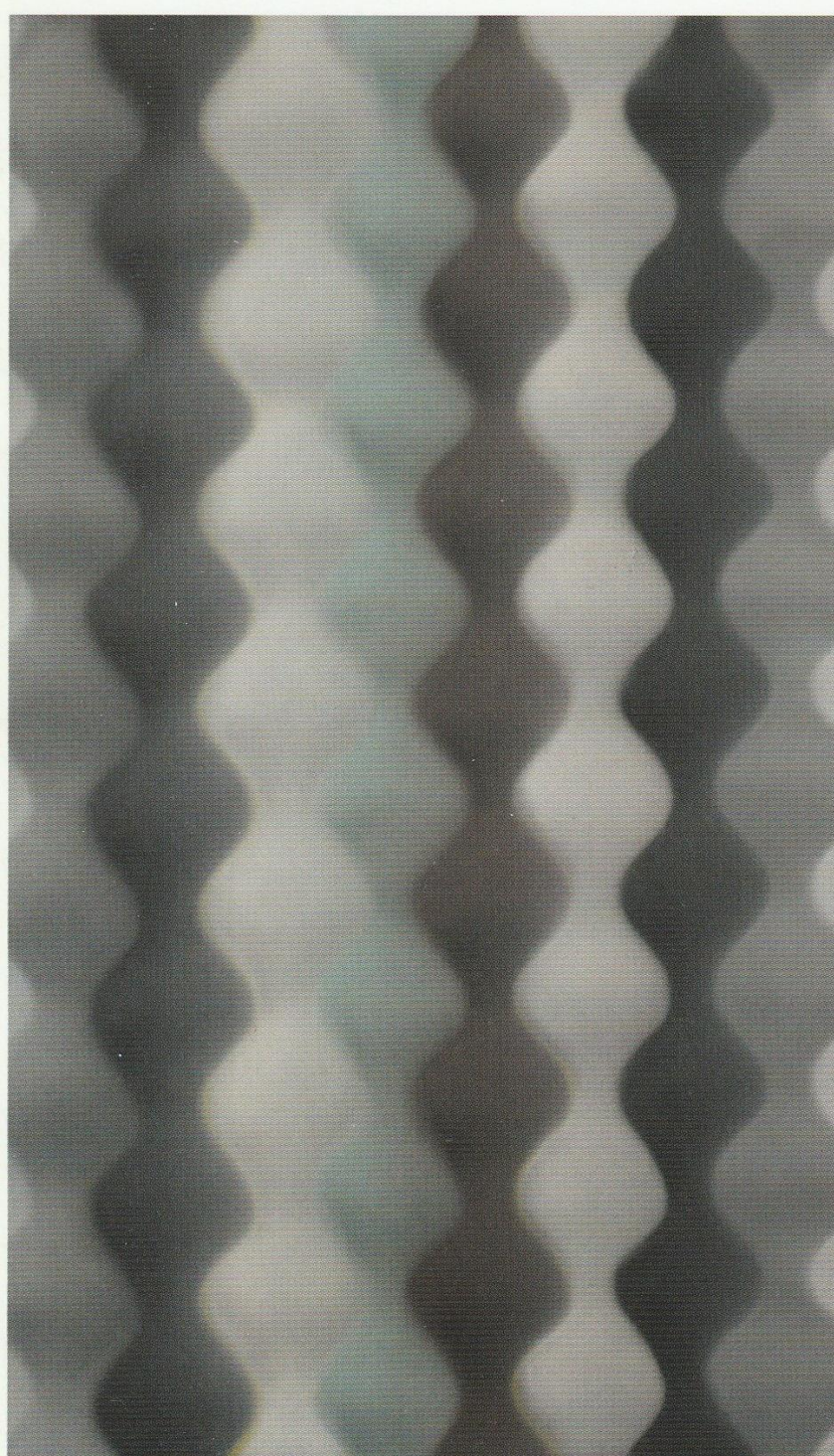
Afb. 4. Joris Ghekiere, *Schildertechniek*, 2007. Uit: PowerPointpresentatie voor lezing.

Afb. 5. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2002. Olie en polyurethaan op polyesterplaat. Private collectie. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 66.

Afb. 6. Joris Ghekiere, *Tekening 99*, 1990-1991. Verf op papier, 56 x 77 cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019).

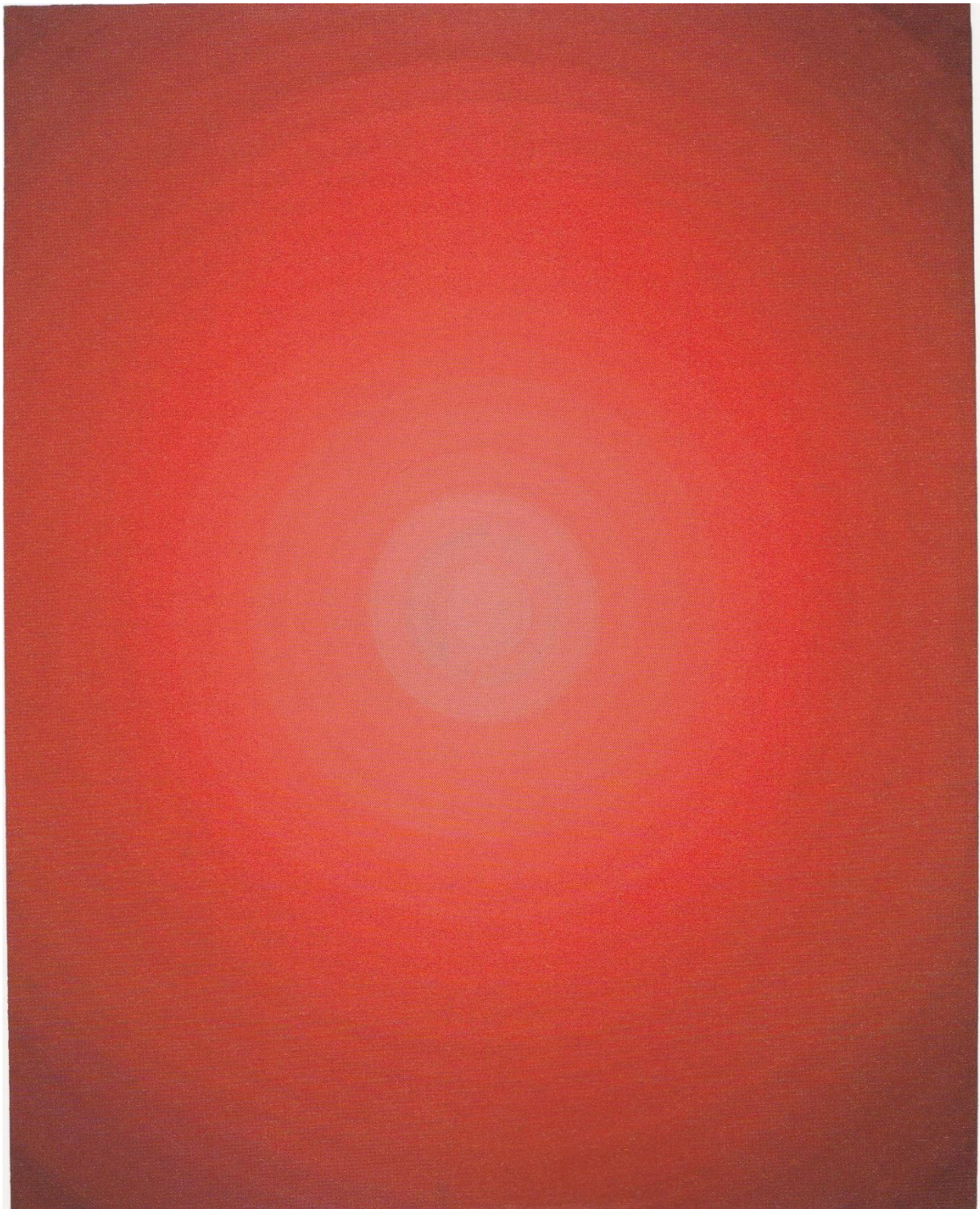

Afb. 7. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2014. Olieverf op doek, 200cm x 115cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Joris Ghekiere, *Tomorrow: an exhibition at S.M.A.K. Ghent* ([Gent: MER Paper Kunsthalle, 2015), 16.

Dégradés

Afb. 8. Joris Ghekiere, *Installatiezicht tentoonstelling Tomorrow*, 2015. Gent, Stedelijk Museum voor Actuele Kunst. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/website%202015/smak1.01.htm>

Afb. 9. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2004. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Private collectie. Uit: Joris Ghekiere, *Joris Ghekiere: Gradient Dark* (Brugge: Cultuurcentrum Brugge, 2009), 19.

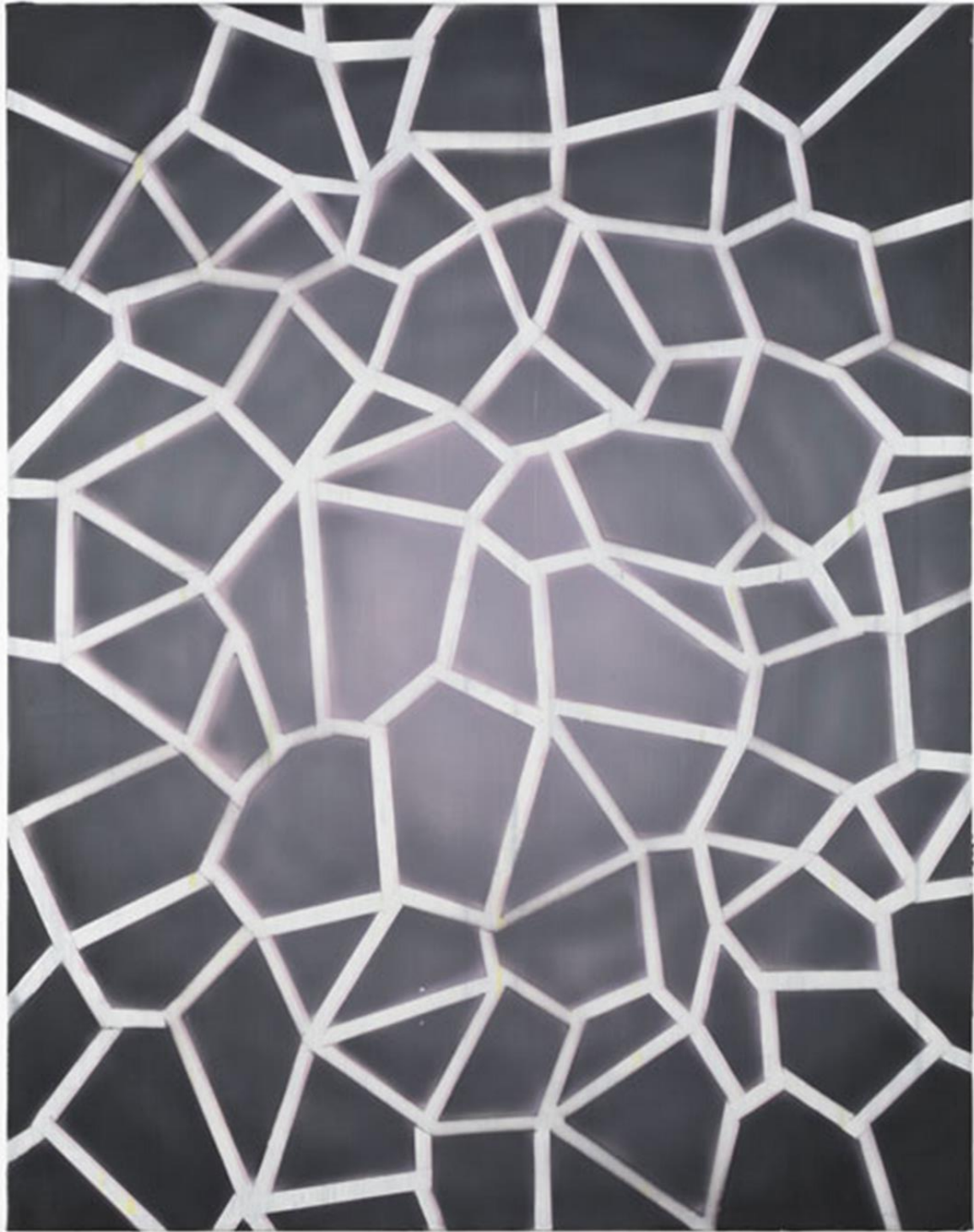
Afb. 10. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2008. Olieverf op doek, 120cm x 100cm. Kortrijk, Broelmuseum, inv. nr. MSK/1079. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2009DeBond/jg09debond_01.htm

Afb. 11. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2007. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Private collectie. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2007cam/jg07cam01.htm>

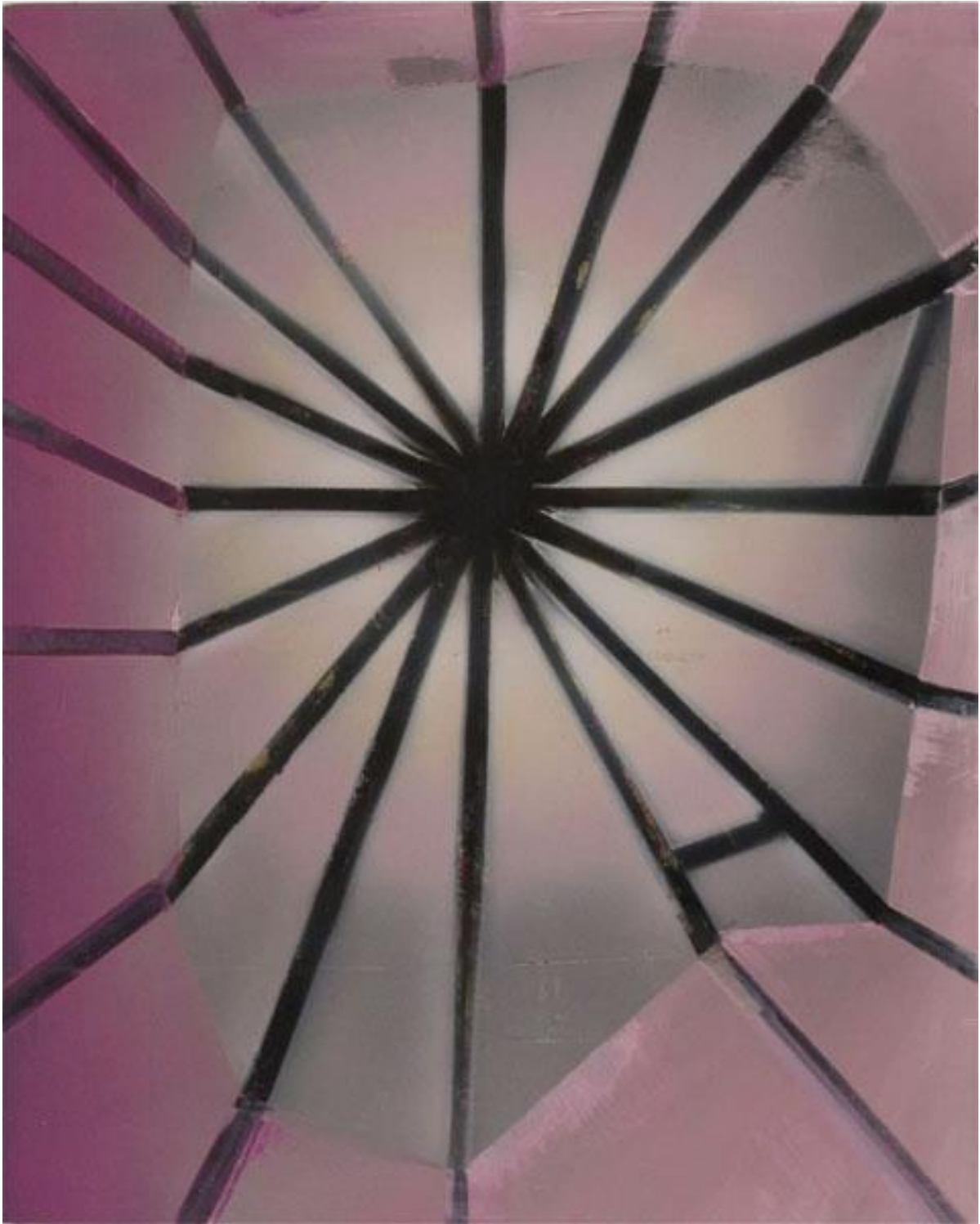
Afb. 12. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2006. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2006kag/jg06kag02.htm>

Afb. 13. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2008. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2009DeBond/jg09debond_03.htm

Afb. 14. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2008. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2009DeBond/jg09debond_11.htm

Afb. 15. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2009. Olieverf op doek, 80cm x 100cm. Kortrijk, Private collectie. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2010sequence1/jg09sequence1_01.htm

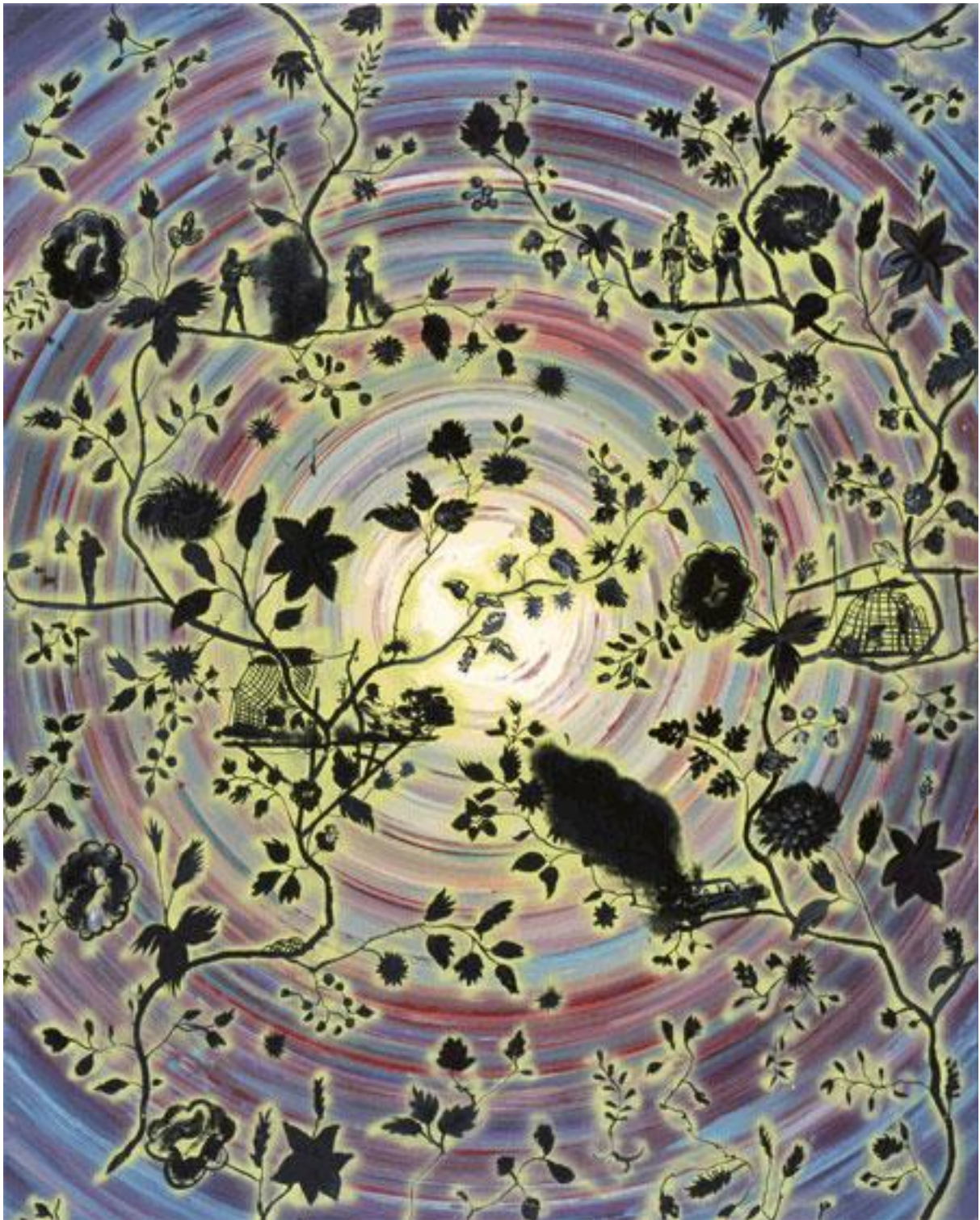

Afb. 16. Joris Ghekiere, *Muurschildering tentoonstelling California*, 2012. Mechelen, De Garage. Uit: Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere'.

Afb. 17. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2010. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Bewaarplaats onbekend. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2011calif/jg2011california8_05.htm

Tunnels

Afb. 18. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2005. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2005lokaal01/ghekiere2005-lokaal01nl-05.htm>

Afb. 19. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2003. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2003kag/jg03kag01.htm>

Afb. 20. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2003. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2003kag/jg03kag02.htm>

Afb. 21. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2006. Olieverf op doek, 200cm x 110cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2006kag/jg06kag03.htm>

Afb. 22. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2013. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2013/2013.6.htm>

Afb. 23. Joris Ghekiere, *Studioview 2013 Klein-Willebroek*, 2013. Geraadpleegd op 12 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2013/2013.5.htm>

Rotatie

Afb. 24. Joris Ghekiere, *zandcirkel*, jaartal onbekend. Plaats onbekend.

Uit: Irène Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California* (Mechelen: Cultuurcentrum, 2011), 6.

Afb. 25. Joris Ghekiere, *zandcirkel*, jaartal onbekend. Plaats onbekend.

Uit: Irène Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California* (Mechelen: Cultuurcentrum, 2011), 2.

Afb. 26. Joris Ghekiere, *zandcirkel*, jaartal onbekend. Plaats onbekend.

Uit: Irène Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California* (Mechelen: Cultuurcentrum, 2011), 10.

Afb. 27. Joris Ghekiere, *zandcirkel*, jaartal onbekend. Plaats onbekend.

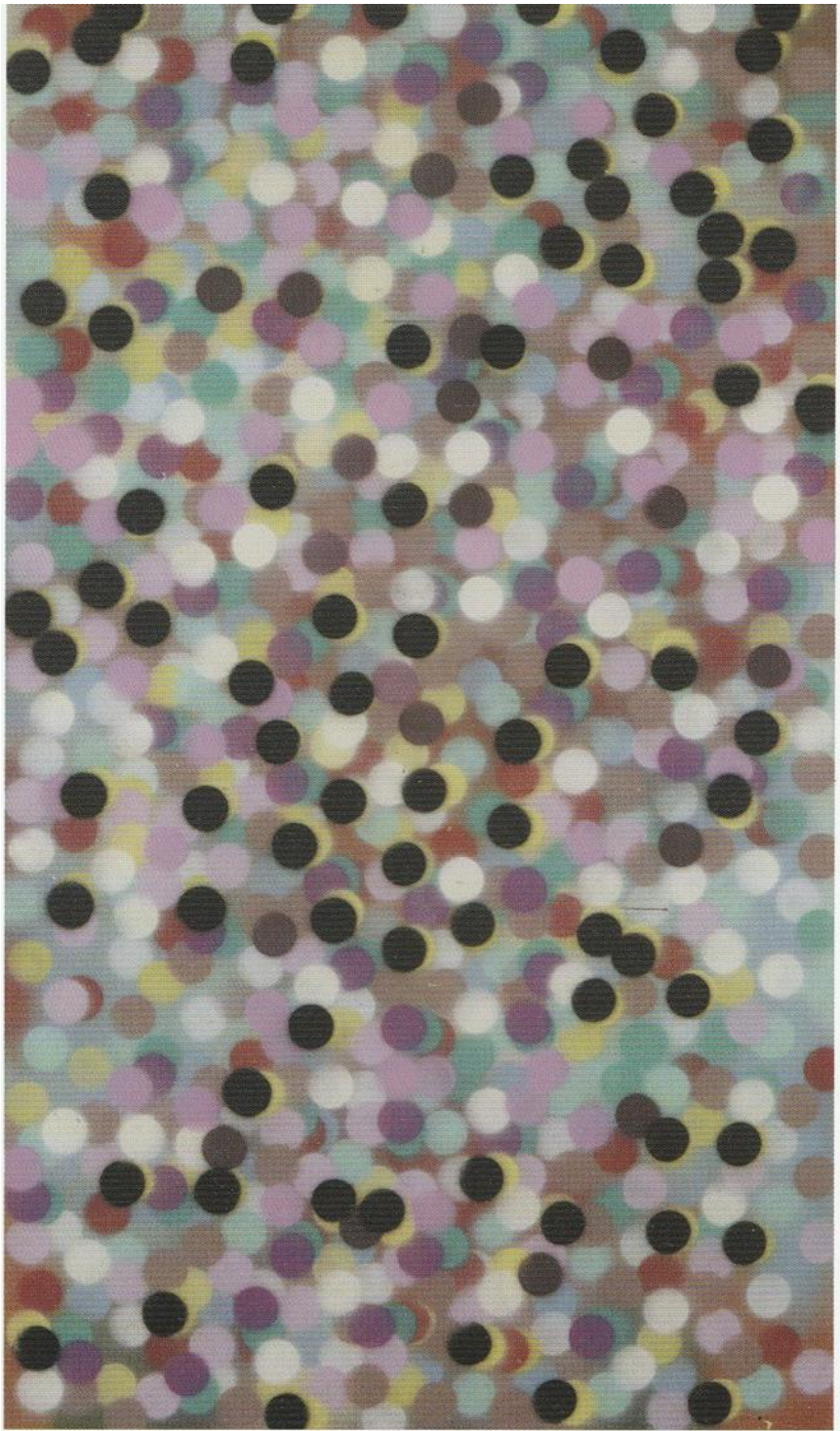
Uit: Irène Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California* (Mechelen: Cultuurcentrum, 2011), 46.

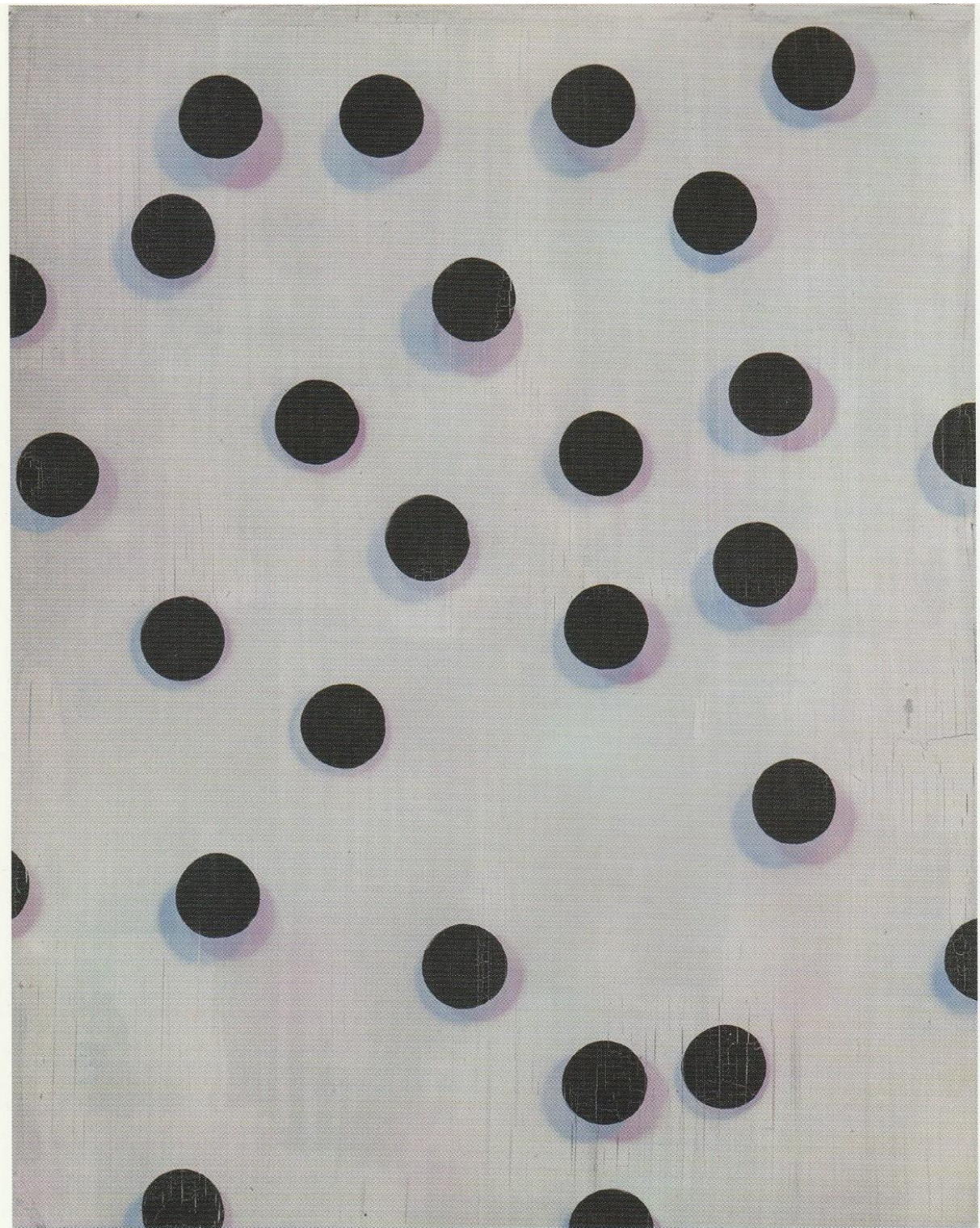
Afb. 28. Joris Ghekiere, *kanofilm*, 2011. Heindonk, Hazewinkel.

Uit: Irène Schaudies e.a., *Joris Ghekiere California* (Mechelen: Cultuurcentrum, 2011), 40.

Woekerende bollen

Afb. 29. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2014. Olieverf op doek, 200cm x 115cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Joris Ghekiere, *Tomorrow: an exhibition at S.M.A.K. Ghent* ([Gent: MER Paper Kunsthalle, 2015), 17.

Afb. 30. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2013. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Joris Ghekiere, *Tomorrow: an exhibition at S.M.A.K. Ghent* ([Gent: MER Paper Kunsthalle, 2015), 4.

Afb. 31. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2002. Olieverf en polyurethaan op polyesterplaat, 135cm x 115cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 51.

Afb. 32. Joris Ghekiere, *Zonder titel* (tekening 279), ca. 2001. Verf en collage op papier, 36cm x 30cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Vandenbempt.

Afb. 33. Joris Ghekiere, *Studioview 2016 Klein-Willebroek*, 2016. Geraadpleegd op 12 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2016/painting2016-02.htm>

Afb. 34. Joris Ghekiere, *polystyreen bollen in een notenboom* [detail], 2003. Aarschot. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 26-27.

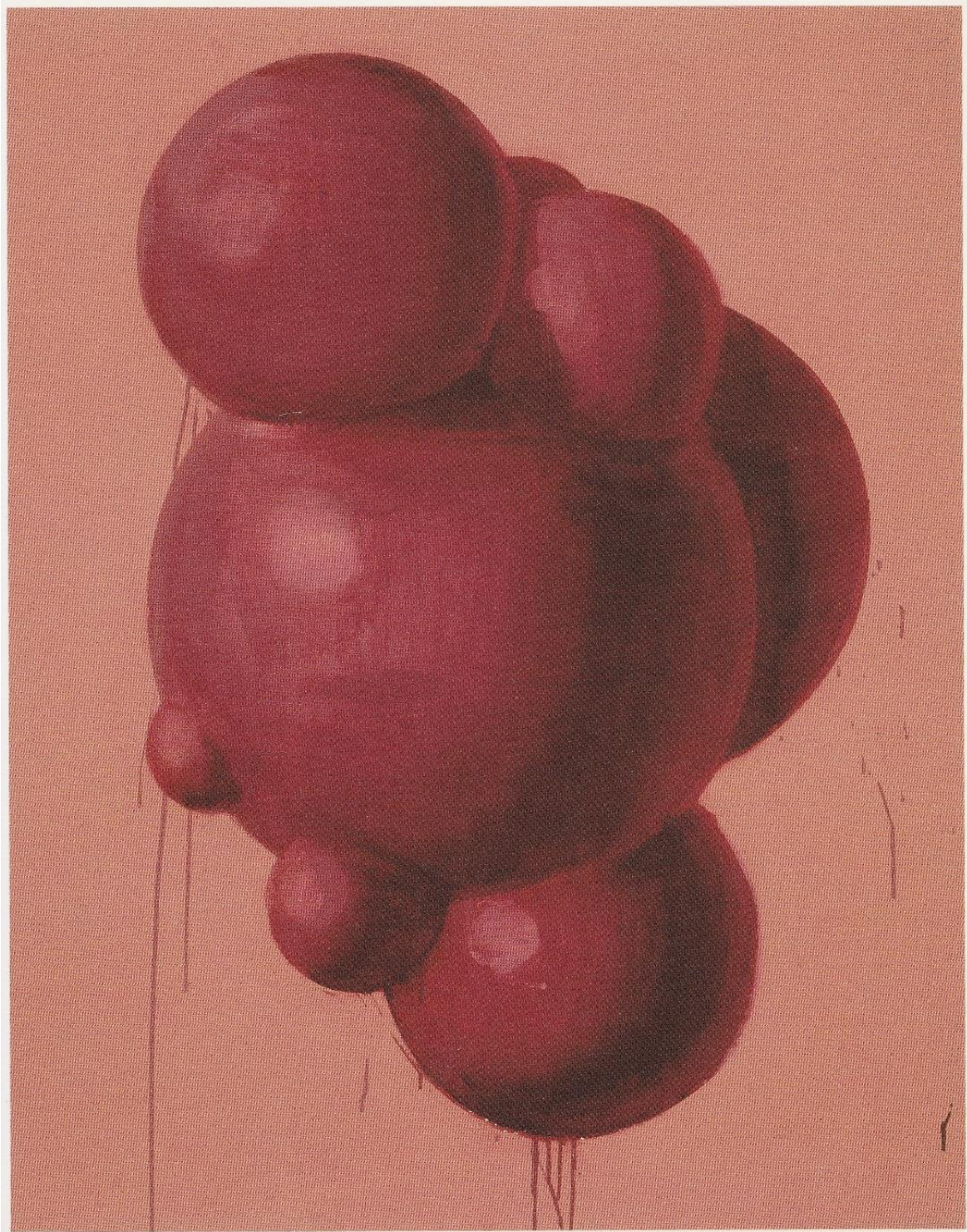

Afb. 35. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2015. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Joris Ghekiere, *Tomorrow: an exhibition at S.M.A.K. Ghent* ([Gent: MER Paper Kunsthalle, 2015), 28.

Afb. 36. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2016. Olieverf op doek, 180 x 150 cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2016/painting2016-04.htm>

Organische bolvormen

Afb. 37. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 1999. Polyurethaan op MDF, 120cm x 100cm.
Bewaarplaats onbekend. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 47.

Afb. 38. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2002. Olie en polyurethaan op polyesterplaat, 120cm x 100cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 64.

Afb. 39. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2006. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2006kag/jg06kag06.htm>

Afb. 40. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2006. Olieverf op doek, 120cm x 100cm. Bewaarplaats onbekend. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2006kag/jg06kag05.htm>

Afb. 41. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2005. Olieverf op doek, 160cm x 200cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2005works/jg2005works_04.htm

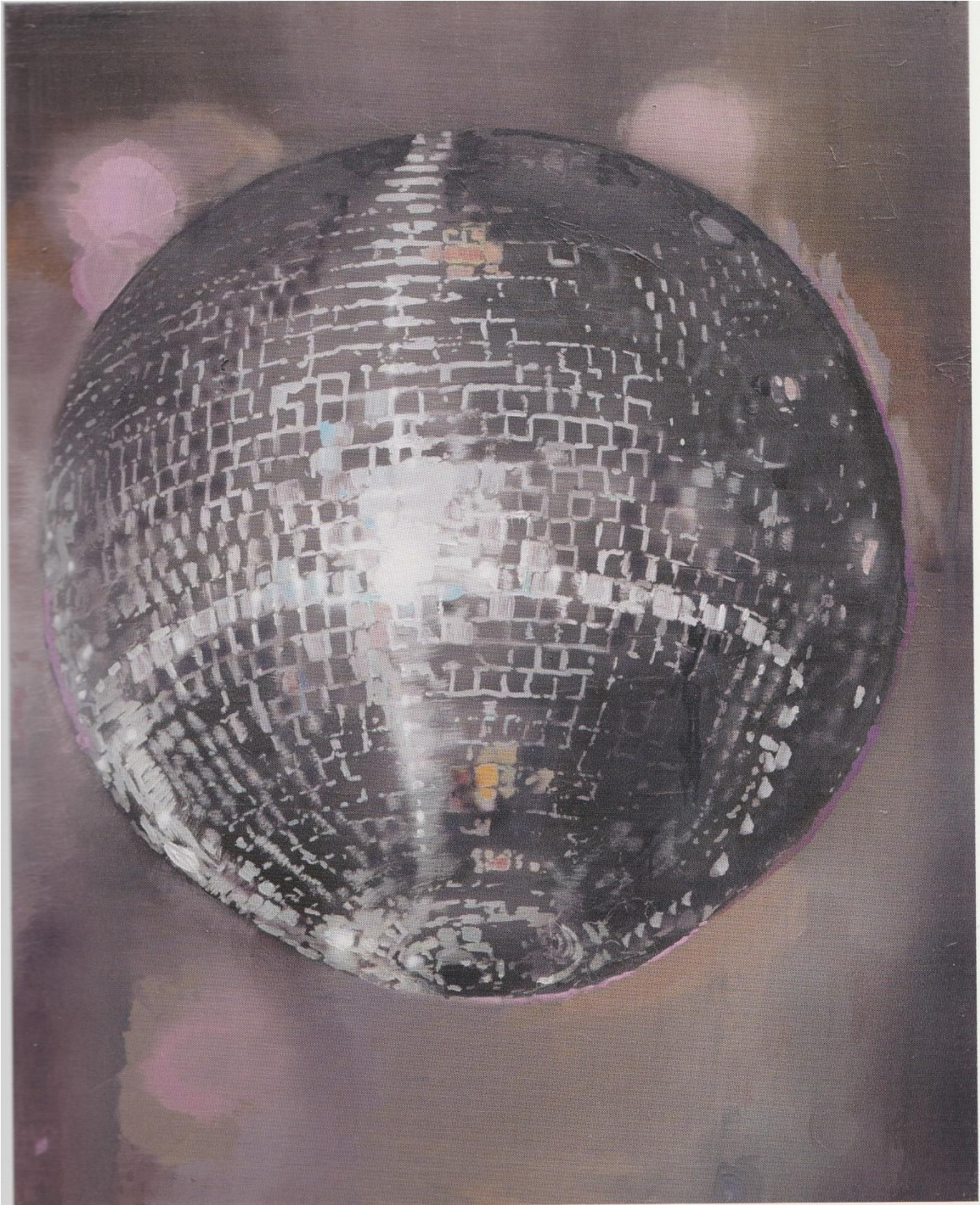
3D bollen

Afb. 42. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2000. Polyurethaan op MDF, 120cm x 180cm.
Bewaarplaats onbekend. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de
woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven,
KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019), 23.

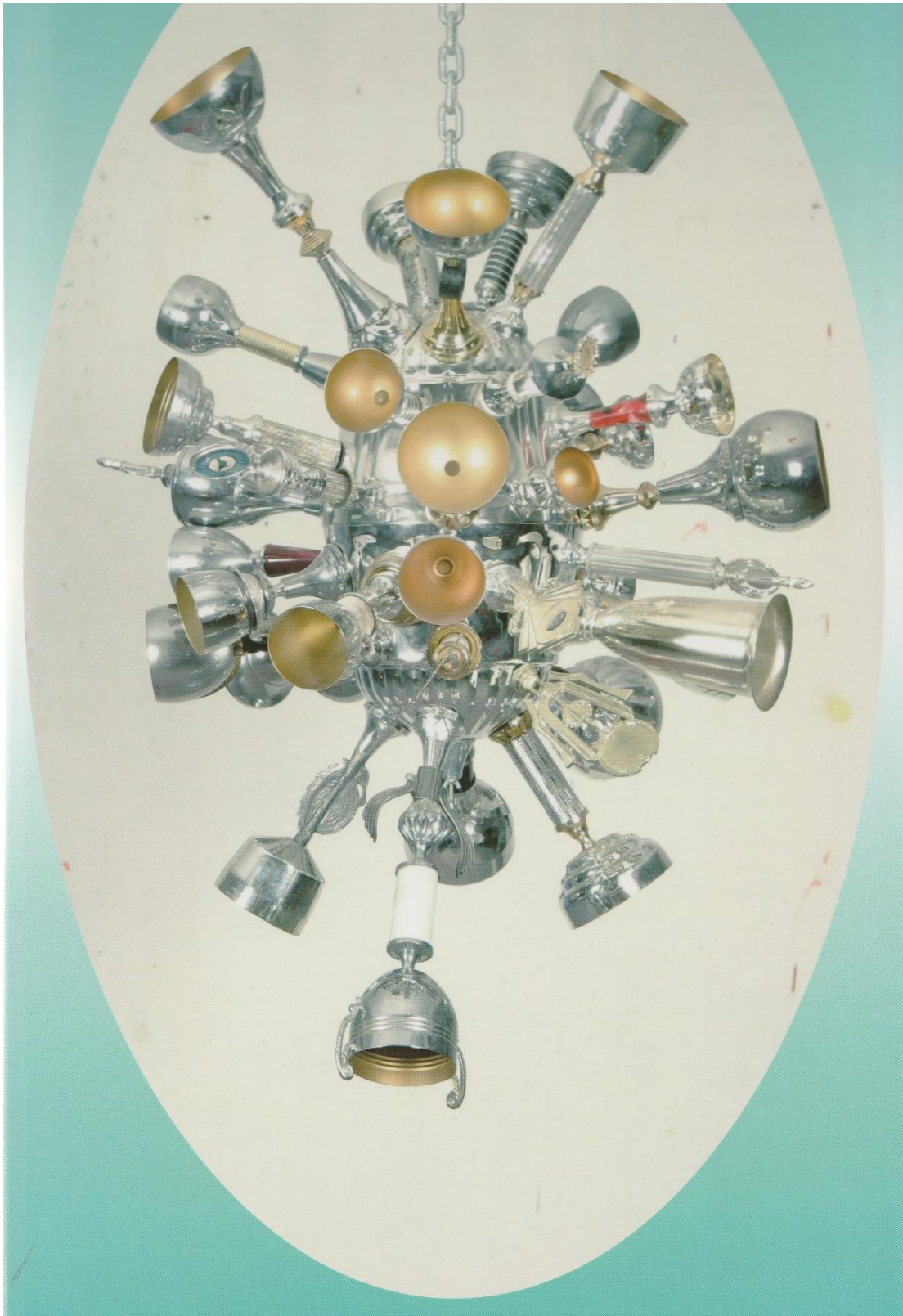
Afb. 43. Joris Ghekiere, *Fontein*, 2000. Polyester, inox, beton, 600cm diameter. Kontich, gemeentelijk park. Foto auteur.

Afb. 44. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2013. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Klein-Willebroek, private collectie. Uit: Joris Ghekiere, *Tomorrow: an exhibition at S.M.A.K. Ghent* ([Gent: MER Paper Kunsthalle, 2015), 19.

Afb. 45. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2002. Olie en polyurethaan op polyesterplaat, 145cm x 115cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 65.

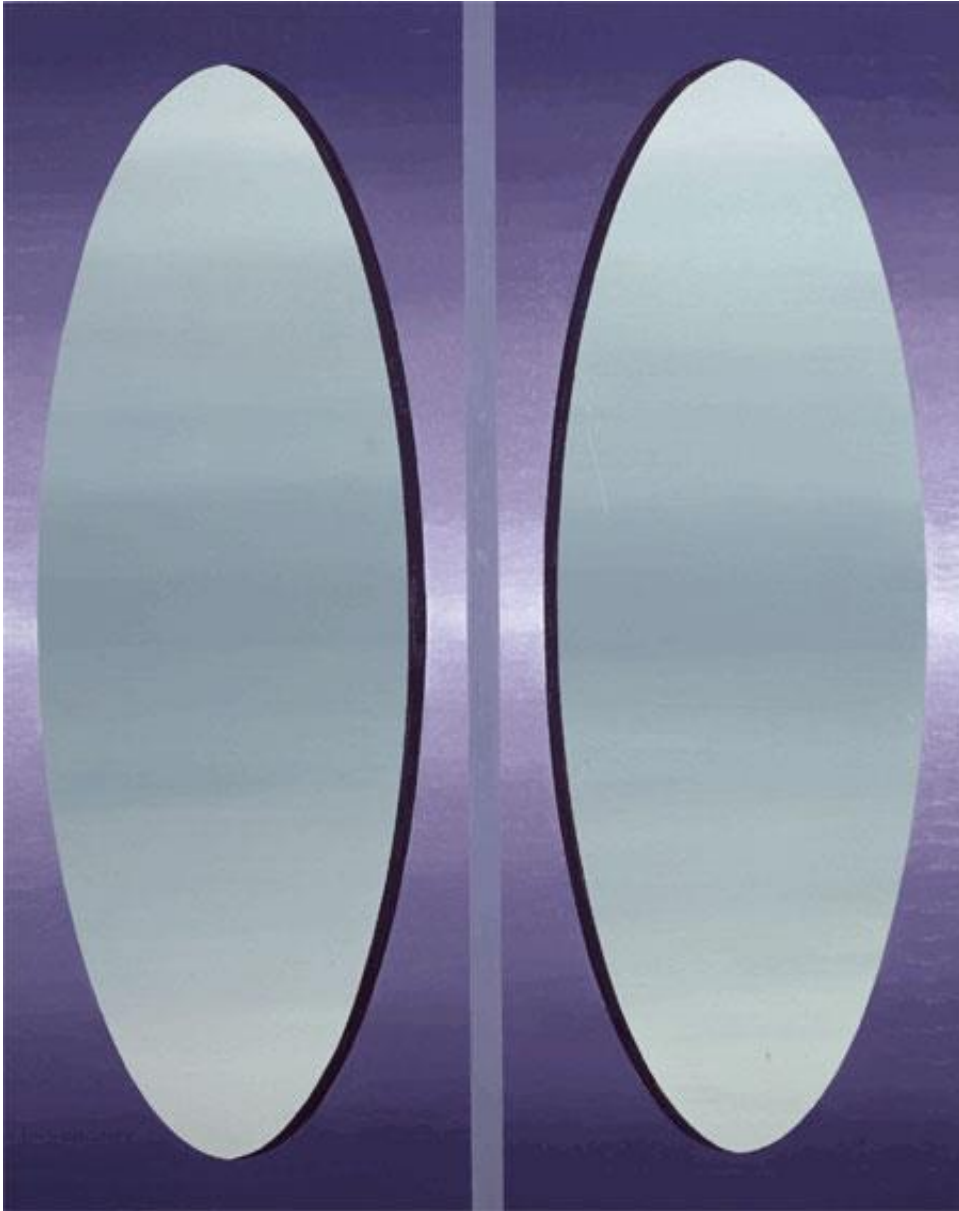

Afb. 46. Joris Ghekiere, *Zonder titel*. 2005. Trofeeën, elektrische rotor, diameter 1m. Klein-Willebroek. Uit: Maes, Frank. Joris Ghekiere: MMV - MMVI. Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2006, backcover.

Schijven en ellipsen

Afb. 47. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2016. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Gent, Kristof De Clercq gallery. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2016/painting2016-03.htm>

Afb. 48. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2004. Behangpapier, variabele dimensies. Geraadpleegd op 19 april 2020 via <http://www.jorisghekiere.net/2004transit/jg04transit03.htm>

Afb. 49. Joris Ghekiere, *Installatiezicht tentoonstelling TOMORROW*, 2015. Gent, Stedelijk Museum voor Actuele Kunst. Geraadpleegd op 5 mei 2021 via:
<http://www.jorisghekiere.net/website%202015/smak4.01.htm>

Afb. 50. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2015. Olieverf op doek, 200cm x 160cm. Gent, Stedelijk Museum voor Actuele Kunst. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/website%202015/smak5.02.htm>

Afb. 51. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2016. Olieverf op doek, 300cm x 200cm. Toledo, Colección Roberto Polo - centro de arte moderno e contemporáneo. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2016/painting2016-01.htm>

Afb. 52. Joris Ghekiere, *Tekening 82*, ca. 1997. Verf op papier, 60 x 100 cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019), 34.

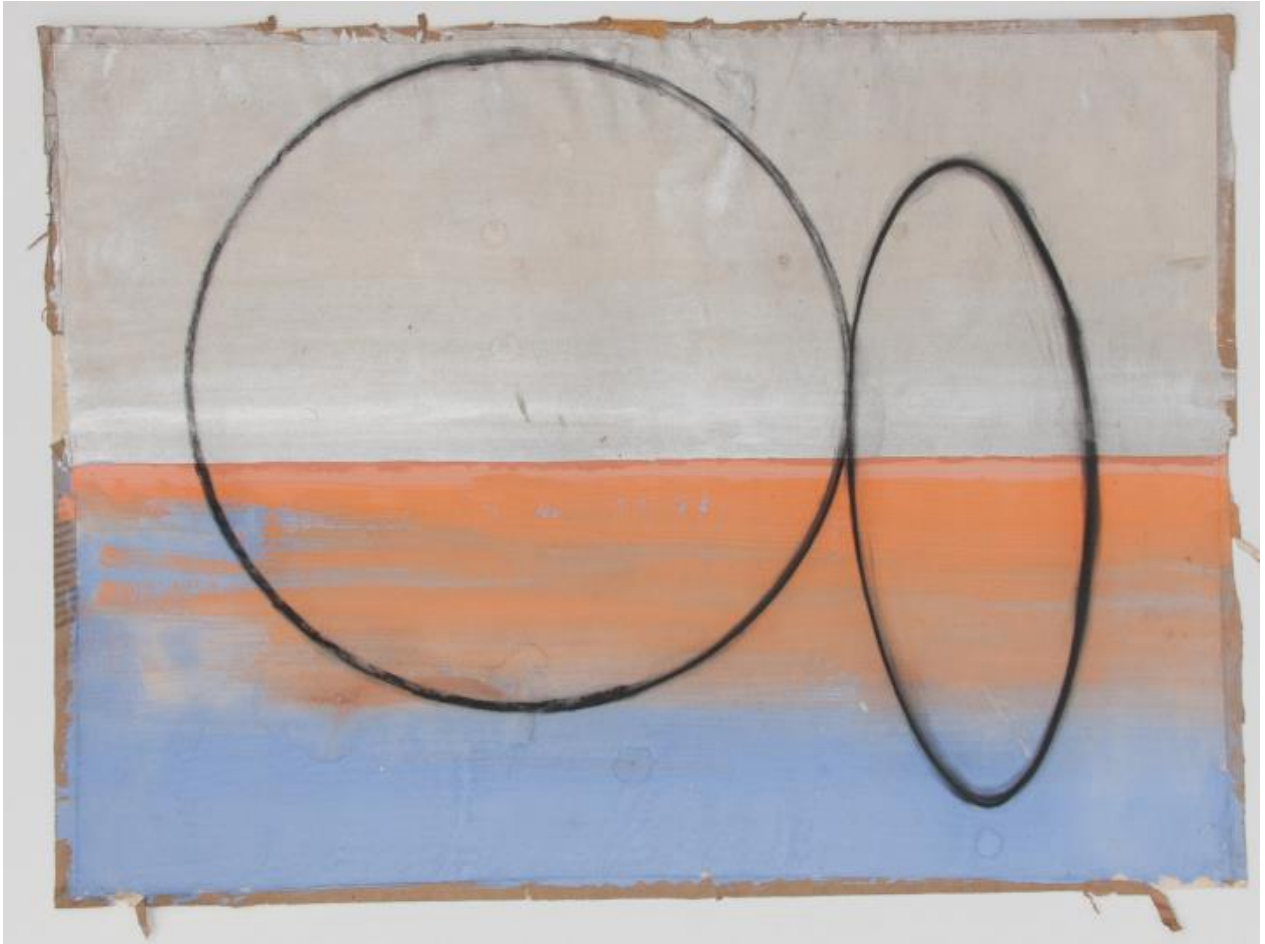

Afb. 53. Joris Ghekiere, *Tekening 276*, sd. Verf en collage op papier, 21 x 27 cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019), 34.

Afb. 54. Joris Ghekiere, *Tekening 391*, ca. 1996. Verf en collage op papier, 175 x 69 cm.

Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019), 40.

Afb. 55. Joris Ghekiere, *Tekening 29*, 1990-91. Verf en houtskool op papier, 57 x 76 cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit: Emma Vandenbempt, 'Het zand in de ogen van de woestijnzwerfer. De werken op papier van Joris Ghekiere (Bijlage afbeeldingen)' (Leuven, KU LeuvenFaculteit Letteren, 2019), 13.

Abstracte bollen op figuratief werk

Afb. 56. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2004. Olieverf op polyester, afmetingen onbekend.
Bewaarplaats onbekend. Geraadpleegd op 2 april 2021 via
<https://www.transit.be/artists/JorisGhekiere/JorisGhekiere.php>

Afb. 57. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2005. Olieverf op doek, 160cm x 200cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via http://www.jorisghekiere.net/2005works/jg2005works_01.htm

Afb. 58. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2005. Olieverf op doek, 160cm x 200cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via

http://www.jorisghekiere.net/2005works/jg2005works_02.htm

Afb. 59. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2005. Olieverf op doek, 160cm x 200cm. Berlijn, private collectie. Geraadpleegd op 2 april 2021 via

<http://www.jorisghekiere.net/2005lokaal01/ghekiere2005-lokaal01nl-01.htm>

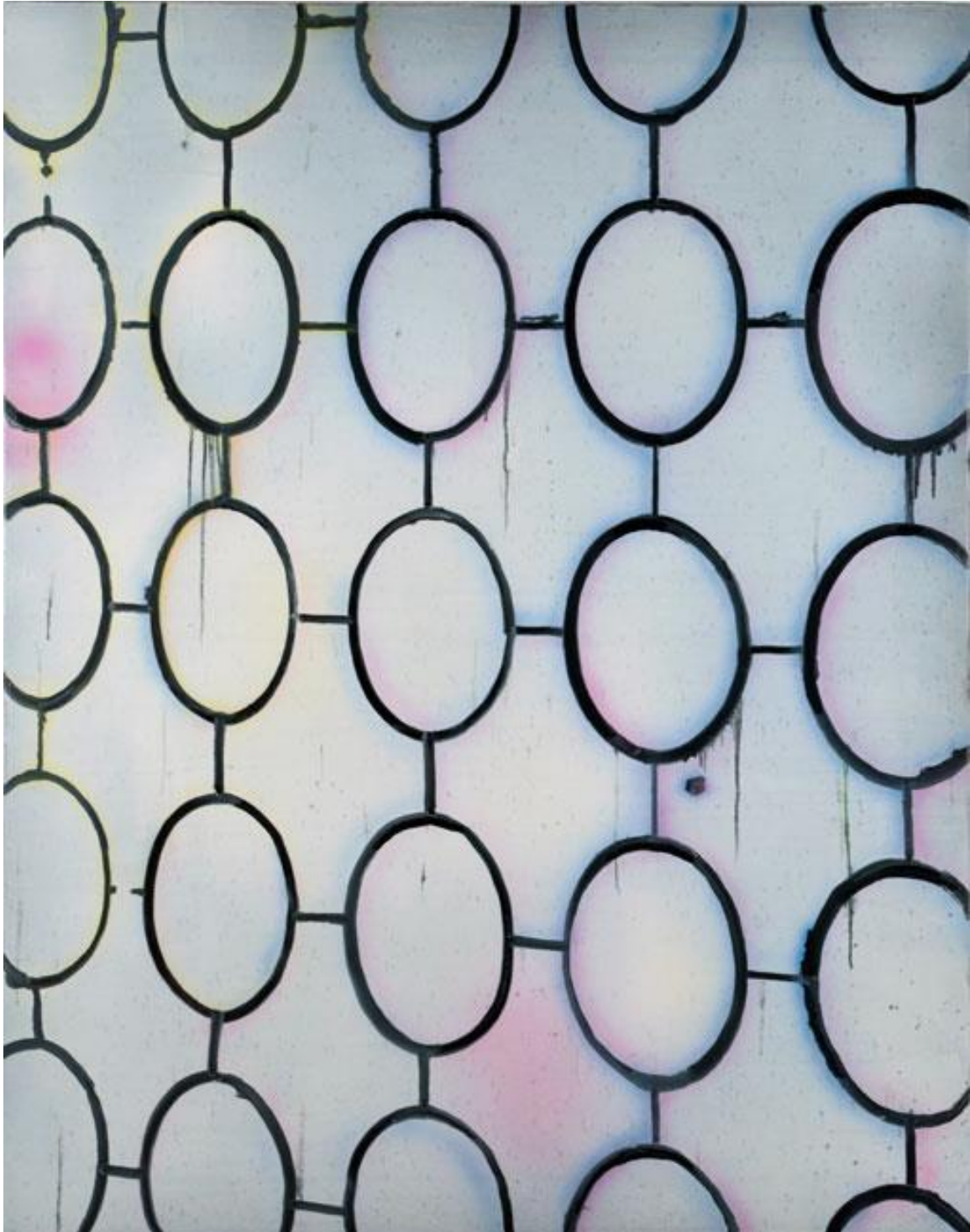

Afb. 60. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2005. Olieverf op doek, 160cm x 200cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <http://www.jorisghekiere.net/2005lokaal01/ghekiere2005-lokaal01nl-04.htm>

Kettingen

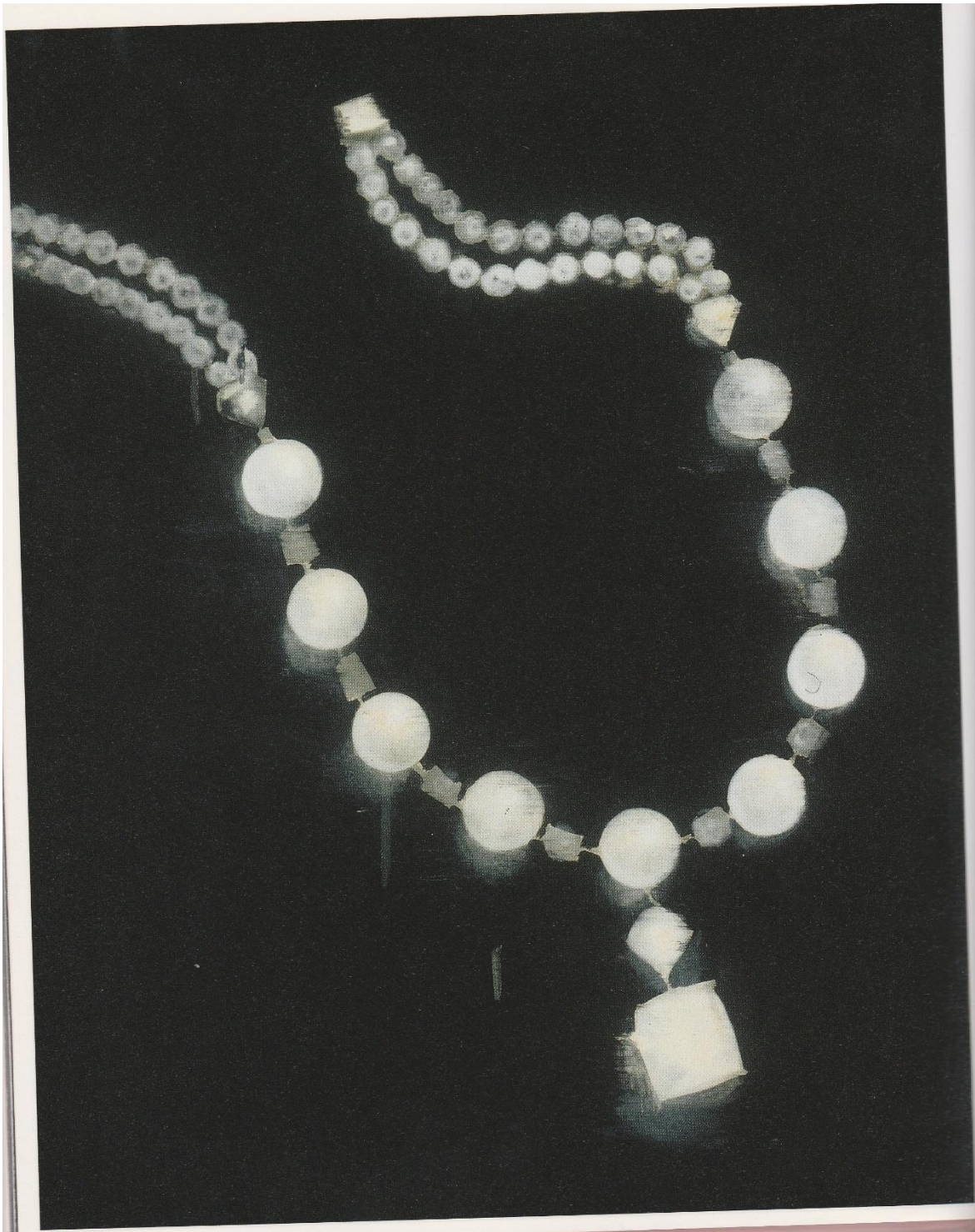
Afb. 61. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2008. Olieverf op doek, 120cm x 60cm. Bewaarplaats onbekend. Uit: Joris Ghekiere, *Joris Ghekiere: Gradient Dark* (Brugge: Cultuurcentrum Brugge, 2009), 41.

Afb. 62. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2012. Olieverf op doek, 145cm x 115cm. Bewaarplaats onbekend. Geraadpleegd op 2 april 2021 via <https://www.transit.be/artists/JorisGhekiere/JorisGhekiere.php>

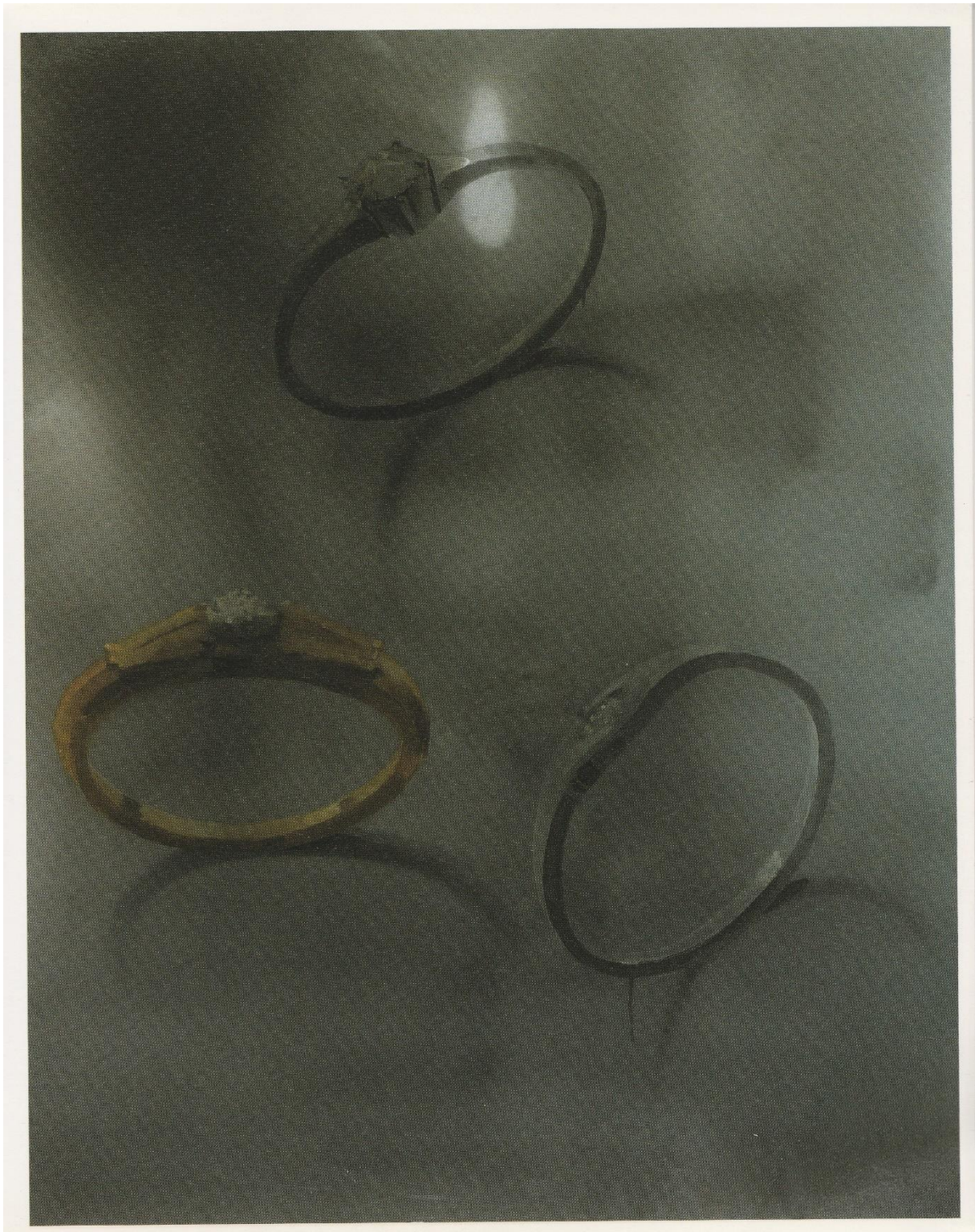
Afb. 63. Joris Ghekiere, *Atelierbeeld*, 2004. Hout, polystyreen, digitale print. Klein-Willebroek. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 78.

Afb. 64. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 1998. Polyurethaan op doek, 120cm x 100cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Uit Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 46.

Afb. 65. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 1998. Olieverf en polyurethaan op doek, 120cm x 100cm. Klein-Willebroek, Joris Ghekiere Foundation. Geraadpleegd op 2 april via: <http://www.jorisghekiere.net/1999/jg99-01.htm>

Afb. 66. Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2001. Olie en polyurethaan op doek, 120cm x 100cm.
Bewaarplaats onbekend. Uit: Gerrit Vermeiren en Hilde Van Gelder, *Joris Ghekiere CXVIII-IV*. (Antwerpen: Koraalberg Art Gallery, 2004), 55.